

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I ИЗВЪНРЕДНА СЕСИЯ

Брой 23

София, петък, 16 октомври

1931 г.

28. заседание

Четвъртък, 15 октомври 1931 година.

(Открито отъ подпредседателя Н. Захариев въ 16 ч. 35 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.	Стр.
Отпуски. разрешени на народнитъ представители: Русенъ Атанасовъ, д-ръ Асенъ Л. Цановъ, Цоло Марковъ, Иванъ Велчевъ, Аврамъ Аврамовъ, Василъ Аневъ, Асенъ Бояджиевъ, Никола По- повъ, д-ръ Тодоръ Кулевъ, Стойчо Георгиевъ, Георги Костовъ, Сжби Димитровъ, Христо Мир- ски, Еню Поповъ, Никола Тошевъ и Трайко Христовъ	457
Питания: 1) отъ парламентарната група на Работни- ческата партия къмъ министра на правосъдието, относно даването на пълна и безусловна амни- стия. (Съобщение)	458
2) отъ сжщата група къмъ министра на вътреш- нитъ работи и народното здраве — питатъ: защо	
не се отварятъ клубоветъ на работническитъ организации и не имъ се позволяватъ публични събрания. (Съобщение)	458
Избиране за председател на Народното събрание на- родния представител г. Александъръ Малиновъ	458
Случка. Изключване по за три дни народнитъ пред- ставители Стаматъ Ивановъ и Сжби Димитровъ, за обида на Парламента и Обществото на наро- дитъ	460
Проектоотговоръ на тронното слово (Първо четене — продължение разискванията)	460
Дневенъ редъ за следващето заседание	472

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Откривамъ заседанието. Присъствуватъ нужното число народни представители.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Аврамовъ Аврамъ, Атанасовъ Русенъ, Бояджиевъ Асенъ, Бояджиевъ Стефанъ, Бръшляновъ Цою, Василевъ Славейко, Велчевъ Иванъ, Джанкардашлийски Димитъръ, Димитровъ д-ръ Димитъръ, Димчевъ Василъ, Дичевъ Петко, Доброволски Стефанъ, Кирковъ Кирко, Константиновъ Тома, Костовъ Георги, Лоловъ Господинъ, Лъкарски Иванъ, Ляпчевъ Андрей, Милановъ д-ръ Кънчо, Петровъ Методи, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Еню, Поповъ Никола, Пждаревъ Никола, Радоловъ Александъръ, Райковски Минко, Рафаиловъ Филипъ, п. Рачевъ Иванъ, Рашковъ Христо, Русиновъ Костадинъ, Сакъзовъ Янко, Сапунджиевъ Никола, Славовъ Кирилъ, Панайотовъ Петъръ, Пастуховъ Кръстю, Патевъ Симеонъ, Пенгевъ Антонъ, Петковъ Борисъ, х. Петковъ х. Георги, Петковъ Петко, Петковъ Стефанъ, Петровъ Дойчинъ, Петровъ Никола, Пиронковъ Александъръ, х. Поповъ Атанасъ, Поповъ Еню, Поповъ Стефанъ, Поповъ Стоянъ, Пулевъ Стамо, Пуешковъ Цвѣтанъ, Радевъ Георги, Радоловъ Александъръ, Рангеловъ Раденко, Ризовъ Стойне, Родевъ Христо, Русевъ Иванъ, Савовъ Велико, Савовъ Николай, Савовъ Сава, Сапунджиевъ Никола, Сарафовъ д-ръ Ангелъ, Свиначевъ Добри, Сидеровъ Коста, Симеоновъ Иванъ, Стамболиевъ Никола, Станковъ Владимиръ, Хайруловъ молла-Юсеинъ, Христовъ Александъръ, Христовъ Трайко, Христовъ Христо, Цановъ д-ръ Асенъ и Якимовъ Тодоръ)

Бюрото е разрешило отпущъ на следнитъ народни представители:

На г. Русенъ Атанасовъ — 4 дни;
На г. Иванъ п. Рачевъ — 1 день;

И. п. Рачевъ (з): Отказвамъ се.

Председателстващъ Н. Захариевъ: На г. д-ръ Асенъ Цановъ — 2 дена;

На г. Цоло Марковъ — 4 дни;
На г. Иванъ Велчевъ — 2 дена;
На г. Аврамъ Аврамовъ — 3 дни;
На г. Василъ Аневъ — 1 день;
На г. Асенъ Бояджиевъ — 3 дни;
На г. Никола Поповъ — 1 день;
На г. д-ръ Тодоръ Кулевъ — 3 дни;
На г. Стойчо Георгиевъ — 1 день;
На г. Георги Костовъ — 2 дена;
На г. Сжби Димитровъ — 2 дена;
На г. Христо Мирски — 1 день;
На г. Еню Поповъ — 3 дни и
На г. Никола Тошевъ — 1 день.

Народниятъ представител г. Трайко Христовъ, отъ работническата парламентарна група, е подалъ заявление, съ което иска да му се разреши безсроченъ отпущъ. Съгласно правилника, такъвъ отпущъ не може да му се разреши. Заболѣтъ е отъ туберкулоза. Има къмъ заявлението приложенъ документъ, отъ който се вижда, че действително е боленъ отъ туберкулоза. Понастоящемъ се лѣкува въ санаториумъ. Бюрото на Народното събрание моли народното представителство да се съгласи да му се разреши 2 месеца отпущъ.

Който сж съгласни да се разреши на народния представител Трайко Христовъ два месеца отпущъ, по бо-

лестъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Постѣпило е питане отъ работническата парламентарна група, подписано отъ народния представителъ г. Петко Стоевъ и др., до г. министра на правосѣдието, относно даването на пълна и безусловна амнистия.

Това питане ще се изпрати на г. министра, за да отговори.

Постѣпило е друго питане, пакъ отъ работническата парламентарна група, подписано отъ народния представителъ г. Георги Костовъ и др., до г. министра на вътрешнитѣ работи, съ което питатъ, защо не се отварятъ клубоветъ на работническитѣ организации и не имъ се позволяватъ публични събрания.

Това питане ще се изпрати на г. министра, за да отговори.

Пристъпваме къмъ първа точка отъ дневния редъ — **изборъ на председателъ на Народното събрание.**

Съгласно правилника, трѣбва да се посочатъ преброители. За такива председателството посочва секретаритѣ г. г. Тончо Мечкарски и Василъ Мариновъ и народнитѣ представители: Стойчо Мошановъ и Стоянъ Момчиловъ. Моля ги да заематъ мѣстата си при кутията. Г. Мечкарски ще чете имената и едновременно съ провѣрката ще става и гласуването.

(Преброителитѣ, безъ народния представителъ г. Стойчо Мошановъ, заематъ мѣстата си при кутията)

Г. Стойчо Мошановъ! Заемете мѣстото си.

С. Мошановъ (д. сг): Азъ имамъ довѣрие на другаритѣ.

Секретаръ В. Мариновъ (д): Г. г. народни представители! Кутията, въ която ще се пускатъ бюлетинитѣ, е праздна. (Показва я)

Секретаръ Т. Мечкарски (з): (Чете списъка и присѣтвуващитѣ г. г. народни представители гласоподаватъ)

Аврамовъ Аврамъ (Отсѣтствува)

Алексиевъ Никола

Ангеловъ Боянъ

Ангеловъ Иванъ

Ангеловъ Станъ

Аневъ Василъ

Апостоловъ Драгомиръ

Арабаджиевъ Петко

Атанасовъ Русенъ (Отсѣтствува)

Ачковъ Димитъръ

Бечевъ Милко

Бешковъ д-ръ Иванъ (Отсѣтствува)

Близнаковъ Христо

Бобошевски Цвѣтко (Въздържа се)

Богдановъ Димитъръ

Бойчиновъ Михаилъ (Отсѣтствува)

Бончевъ Тодоръ (Отсѣтствува)

Бошнаковъ Тодоръ

Бояджиевъ Асенъ (Отсѣтствува)

Бояджиевъ д-ръ Атанасъ (Отсѣтствува)

Бояджиевъ Стефанъ

Бояджиевъ Трифунъ Куневъ

Бръшляновъ Цоню (Отсѣтствува)

Буковъ Асенъ

Бурилковъ д-ръ Димо

Буровъ Атанасъ (Въздържа се)

Бъчваровъ Василъ (Въздържа се)

Василевъ Асенъ Стоевъ

Василевъ Василъ

Василевъ Григоръ

Василевъ Иванъ

Василевъ Йото

Василевъ Ради

Василевъ Славейко (Въздържа се)

Велчевъ Иванъ (Отсѣтствува)

Върбенковъ Димитъръ

Гавриловъ Никола (Отсѣтствува)

Ганевъ Георги

Ганчевъ Миню

Гашевски Никола

Геновъ Георги

Георгиевъ Георги

Георгиевъ Павелъ

Георгиевъ Стойчо

Георгиевъ Стоянъ Йовевъ

Георгиевъ д-ръ Христо

Георговъ Трифонъ

Гиргиновъ д-ръ Александъръ

Гичевъ Димитъръ

Говедаровъ Георги

Гюрговъ Лона

Данаиловъ Георги

Даневъ д-ръ Стоянъ (Отсѣтствува)

Даскаловъ Петъръ

Даскаловъ Стефанъ

Дековъ Петко

Деневъ Андрей

Деневъ Панайотъ

Деневъ Сѣби Димитровъ

Джабарски Стоянъ

Джанкардашлийски Димитъръ (Отсѣтствува)

Дилановъ Минчо

Димитровъ Василъ

Димитровъ д-ръ Георги М.

Димитровъ д-ръ Димитъръ (Отсѣтствува)

Димитровъ Захари

Димитровъ Коста Желевъ

Димчевъ Василъ (Отсѣтствува)

Дичевъ Петко (Отсѣтствува)

Доброволски Стефанъ (Отсѣтствува)

Дойчиновъ Никола

Дойчиновъ Стефанъ

Долбински Димитъръ

Домузчиевъ Василъ

Дочевъ Момчо (Въздържа се)

Драгойски Иванъ

Дрънски Димитъръ

Дуковъ Иванъ

Думановъ д-ръ Никола

Енчевъ Георги

Ецовъ Борисъ

Желябовъ Жеко

Запряновъ Петко

п. Захариевъ Захари

Захариевъ Никола

Ивановъ Борисъ

Ивановъ Запрянъ

Попивановъ Петъръ

Игнатовъ Тодоръ

Икономовъ Андрей

Икономовъ Димитъръ

Илиевъ Илия

Илиевъ Стойко

Инглизовъ Иванъ п. Арсовъ

Йонетовъ Георги

Йордановъ Георги (Отсѣтствува)

Йордановъ Желю

Йотовъ Никола

Казанаклиевъ Георги (Отсѣтствува)

Калиновъ Благой

Калфовъ Христо (Отсѣтствува)

Калъповъ Георги

Каназирски Георги (Въздържа се)

Кантарджиевъ Антонъ

Капитановъ Анастасъ

Караджовъ Костадинъ

Каракашевъ Никола

Кафеджийски Георги (Отсѣтствува)

Качаковъ Йорданъ

Кемилевъ Никола (Въздържа се)

Кирковъ Кирко (Отсѣтствува)

Кировъ Стаматъ

Кирчевъ Стефанъ

Киселички Христо

Коевски Василъ

Колевъ Петко Пеневъ

Кондаковъ Александъръ

Константиновъ Тома

Косачевъ Йорданъ

Косевъ Костадинъ

Костадиновъ Костадинъ

Костовъ Георги (Отсѣтствува)

Костурковъ Стоянъ (Отсѣтствува)

Краевъ Костадинъ

Кръстевъ Гето

Кулевъ д-ръ Тодоръ (Отсѣтствува)

Куртевъ Иванъ

Куцаровъ Тодоръ

Кушевъ Въчко Стоевъ

Кушевъ д-ръ Петъръ

Кънчевъ Теодоси

Кършовски Крумъ

х. Лековъ х. Андрей

Лоловъ Господинъ (Отсѣтствува)

Лоловъ Сава

Лудчевъ Коста

Лунговъ Николай (Отсѣтствува)

Лъкарски Иванъ (Отсѣтствува)

Ляпчевъ Андрей (Отсѣтствува)

Маджаровъ Жеко
Маджаровъ Рашко
Малиновъ Александъръ
Манафовъ Христо
Мариновъ Василь
Мариновъ Георги
Маринчевъ Георги
Марковъ Цоло
Мартуковъ Алекси
Марчевъ Никола
Мелнишки Боянъ
Мечкарски Тончо
Милановъ д-ръ Кънчо (Отсѣтствува)
Милевъ Милю
Мирски Христо
Митковъ Сеферинъ
Митовъ Генко (Въздържа се)
Молловъ Владимиръ
Молловъ Янаки (Отсѣтствува)
Момчиловъ Стоянъ
Момчиловъ Тодоръ
Мошановъ Стойчо
Муравиевъ Константинъ
Мустаковъ Али
Мутафовъ д-ръ Христо
Мушановъ Никола
Мърмевъ Петъръ
Найденъ Никола (Отсѣтствува)
Напетовъ Петко
Наумовъ Александъръ
Нейковъ Димитъръ
Нейчевъ Адамъ
Неновъ Атанасъ
Николаевъ Александъръ
Николовъ Лазаръ
Омарчевски Стоянъ
Орозовъ Александъръ
Панайотовъ Петъръ
Пастуховъ Кръстю
Патевъ Симеонъ
Пентиевъ Антонъ
Петковъ Борисъ
х. Петковъ х. Георги
Петковъ Петко
Петковъ Стефанъ
Петровъ Георги
Петровъ Дойчинъ (Отсѣтствува)
Петровъ Методи
Петровъ Никола
Пиронковъ Александъръ (Отсѣтствува)
х. Поповъ Атанасъ
Поповъ Еню (Отсѣтствува)
Поповъ Никола
Поповъ Стефанъ (Отсѣтствува)
Поповъ Стоянъ
Пулевъ Стамо
Пупешковъ Цвѣтанъ
Пждаревъ Никола (Отсѣтствува)
Радевъ Георги
Радоловъ Александъръ (Отсѣтствува)
Райковски Минко
Рангеловъ Раденко
Рафайловъ Филипъ
п. Рачевъ Иванъ
Рашковъ Христо (Отсѣтствува)
Ризовъ Стойне
Родевъ Христо
Русевъ Иванъ (Въздържа се)
Русиновъ Костадинъ
Савовъ Величко
Савовъ Николай
Савовъ Сава
Сакъзовъ Янко
Сапунджиевъ Никола (Отсѣтствува)
Сарафовъ д-ръ Ангелъ
Свинаровъ Добри
Сидеровъ Коста
Симеоновъ Иванъ
Славовъ Кирилъ (Отсѣтствува)
Славовъ Стойно
Смиловъ Боянъ
Софиевъ Христо
Стайновъ Петко (Въздържа се)
Стамболиевъ Никола (Отсѣтствува)
Станевъ Митю
Станишевъ д-ръ Константинъ
Станковъ Владимиръ (Отсѣтствува)
Статевъ Христо

Стефановъ Стефанъ
Стойковъ Апостолъ
Стойновъ Иванъ
Стояновъ Георги
Стояновъ Петко
Стоянчевъ Цвѣтанъ
Такевъ д-ръ Владимиръ
Таслаковъ Цвѣтко
Тахировъ Хафузъ Юсеинъ
Ташевъ Димо
Тодоровъ Димитъръ
Тодоровъ Иванъ
Томчевъ Ангелъ (Отсѣтствува)
Тонковъ Тодоръ
Тотевъ Деню
Тошевъ Никола (Отсѣтствува)
Тошевъ Сава
Фенерковъ Петъръ
Филиповъ Стоянъ
Франгя д-ръ Александъръ
Хайруловъ молла-Юсеинъ (Отсѣтствува)
Христовъ Александъръ (Отсѣтствува)
п. Христовъ Георги
Христовъ Димитъръ (Отсѣтствува)
Христовъ Трайко (Отсѣтствува)
Христовъ Христо (Отсѣтствува)
Цанковъ Александъръ (Отсѣтствува)
Цанковъ Иванъ
Цановъ д-ръ Асенъ (Отсѣтствува)
Цановъ Стефанъ
Цачевъ Цачо
Циганчевъ Анастасъ
Цокевъ Герго
Чернооковъ Георги (Отсѣтствува)
Чешмеджиевъ Григоръ (Отсѣтствува)
Чирпанлиевъ д-ръ Никола
Чолаковъ Христо
Чорбаджиевъ Петко
Шидерски Едрю
Шонговъ Георги
Шоповъ Никола
Юртовъ Георги
Якимовъ Тодоръ (Отсѣтствува)
Янакиевъ Василь
(Следъ преброяването)

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Г. г. народни представители! Отъ присѣтствуващитѣ 217 народни представители гласували сѣмъ 207 души. Въздържали се 10. Народниятъ представителъ г. Александъръ Малиновъ е получилъ 165 гласа. (Продължителни рѣкоплѣскания отъ министритѣ и мнозинството) Лозунги — 25, бѣли бюлетини — 17.

С. Димитровъ (раб): Да се прочетатъ лозунгитѣ. (Възражения отъ мнозинството) Ние гласувахме съ лозунгъ: „Противъ фашистката диктатура — за работническо-селско правителство“. (Рѣкоплѣскания отъ работницитѣ)

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Става правъ) Г. г. народни представители! Мене се падна високата честь да председателствувамъ това заседание, въ което биде избранъ за председателъ на XXIII-то обикновено Народно събрание една отъ най-голѣмитѣ, най-крупнитѣ фигури въ нашия политико-общественъ животъ, вѣрнитѣ войникъ на парламентаризма, стожерътъ на демокрацията — народниятъ представителъ г. Александъръ Малиновъ. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството)

Отъ мое име, отъ името на бюрото и отъ името на Парламента поздравлявамъ г. Малинова и му пожелавамъ и занаяпредъ сѣщата народополезна дейность. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството)

Поканвамъ г. Малиновъ да заеме председателското мѣсто.

(Народниятъ представителъ г. Александъръ Малиновъ заема председателското мѣсто всрѣдъ продължителни бурни рѣкоплѣскания отъ мнозинството и отъ нѣкои сговористи. Членоветѣ на бюрото поздравляватъ г. Малиновъ)

С. Димитровъ (раб): Въ село нѣма да Ви рѣкоплѣскаатъ.

Х. Чолаковъ (з): Мълчи бе!

Председателъ А. Малиновъ: (Правъ) (Стоятъ прави и подпредседателитѣ Н. Захариевъ и Н. Шоповъ и секретаритѣ В. Мариновъ и Т. Мечкарски) Г. г. народни представители! Това мѣсто, на което благоволихте да ме издигнете, има своитѣ добри традиции. Една отъ тѣхъ е тая,

че новоизбраният председател на Събранието, заемайки своя постъ, държи слово. Искамъ да последвамъ тая традиция — да кажа моята дума. Предъ държавната власт на днешна България сж изправени редица въпроси, единъ отъ другъ по-мжчни, чакащи своето разрешение и засъгащи всички отрасли на държавното управление. Най-голямъ и най-спешниятъ за разрешение, споредъ моята преценка, е въпросътъ за финансовото оздравяване на България. Пжтищата, които водятъ къмъ тая цель, сж два, стари, отъпкани; името на единия е икономия, а на другия — издирване на нови приходи. Английскиятъ националенъ кабинетъ, кабинетътъ на финансовото оздравяване на Англия, на туряне край на бюджетнитъ дефицити и заздравяването на огъналата се английска лира, има куража да го каже това на английския народъ. Два сж пжтищата, други нма.

Въпросътъ не е тамъ, той е другаде — че въ България тия пжтища сж по-стръмни, отколкото другаде — било въ Англия, било въ Германия, вскъжде, гдето финанситъ сж разстроени; по-стръмни затова, защото много е осиромашела България; по-стръмни затова, защото и при най-повърхностния анализ на кредититъ, отредени за задоволяване на държавнитъ нужди, се констатира печалниятъ фактъ, че тй едва ли не сж минималнитъ. И все пакъ налагатъ се икономии, и все пакъ трбва да се дирятъ приходи.

Всѣки, който схваща нанадолнището, изъ което сж тръгнали българскитъ финанси; всѣки, който си дава смѣтка, че по-нататъшнитъ бюджетни дефицити могатъ да разколебаятъ лева, а заедно съ него цѣлото национално стопанство; всѣки ония, които милѣятъ за финансова независимостъ, вече подядена малко, трбва да прегърнатъ тая политика.

Г. г. народни представители! Негово Величество Царьтъ направи единъ благороденъ жестъ — знаете кой е. Всички, безъ изключение, кой повече, кой по-малко, ще трбва да последватъ примѣра му.

Г. г. народни представители! Отъ разни страни и срѣди политически се подчертава нуждата отъ единъ планъ, детайлно разработенъ, за стопанското оздравяване, за всяческото оздравяване на нашата държава. И думата „планъ“ въ устата на ония, които си служатъ съ нея, добива нѣкакво си магическо значение, каквото тя въ сжщностъ нма. Планове има, но надъ плановѣтъ стоятъ възможноститъ. Едната отъ възможноститъ за реформена дейностъ, която чака българскиятъ народъ, сж здрави финанси. Тѣзи възможности сж много, нма да ги изброявамъ, но въ редицата на тѣхъ има една, на която азъ давамъ важностъ — по-голяма сдушеностъ, по-голяма сплотеностъ, по-голяма сговорчивостъ между всички, които искатъ спокойното и мирното развитие на България, които искатъ нейния напредъкъ.

Г. г. народни представители! Въ Женева ми стана ясно това, което знаехъ тукъ — че Обществото на народитъ . . .

С. Ивановъ (раб): Долу Обществото на народитъ!

Г. Т. Данаиловъ (д. ср): Мълчете! Това не може да се търпи, г. министър-председателю! Какъ така? Какви сж тиз, които викатъ „Долу Обществото на народитъ“!

Председателъ А. Малиновъ: . . . е една международна институция, която пазии интереситъ както на голѣмитъ, така и на малкитъ, като България, държавици.

С. Ивановъ (раб): Това е единъ комитетъ на финансови магнати.

Г. Т. Данаиловъ (д. ср): Това е вече провокация!

Председателъ А. Малиновъ: Трбва да бждемъ горди, че ние сме членове въ тая институция. Но все пакъ не трбва да затваряме очи, че колкото много и да се е правило и се прави въ Женева, за да се хвърли едно було върху мрачното минало, което раздѣли и кърваво смрази народи, пакъ се чувствува разстоянието между победенъ и победителъ. Азъ правя тази констатация, за да извлѣчемъ всички отъ нея полезната поука: ние можемъ да възложимъ нашитъ упования, разумѣва се, въ случай, че сме невиновни, на Обществото на народитъ, при опасностъ. Но това е малко, както е много малко, за да се намираме само въ едни официални добри съседски отношения.

Необходимо е нашето, тукъ на Балканитъ, сприятеливане.

С. Ивановъ (раб): За противосъветска война.

Председателъ А. Малиновъ: Всички, които биха се обявили противъ тая политика или не биха я разбрали, могатъ да рискуватъ бждещето на нацията.

Ето това е, що искахъ да кажа. То нито е платформа, нито е програма — съ нея ще се занимаватъ други — това сж само подчертавания на едни голѣми факти на днешния день, предъ които ние, народнитъ представители, не трбва да затваряме очи.

Г. г. народни представители! За да свърша, позволете ми да кажа още нѣколко думи. Тамъ, отъ депутатскитъ мѣста, както съмъ билъ, така ще си остана, добъръ, бихъ казалъ изпитанъ и старъ приятелъ на новия министър-председателъ, на неговия кабинетъ, на неговитъ другари, които до вчера бѣха и мои. Азъ ще имъ дамъ всичката по силитъ ми подкрепа. (Продължителни ржкоплѣскания отъ мнозинството) Но тукъ, на това мѣсто, отъ което говоря, азъ ще си остана само приятелъ на парламентарния правилникъ, само председателъ на Народното събрание. (Нѣкои отъ сговориститъ ржкоплѣскаха)

Азъ съмъ и гордъ, и щастливъ, че ще мога следъ една повечко или по-малко продължителна почивка, която ми налага моето здраве, съ моитъ двама добри другари тукъ (Сочи подпредседателитъ) да ръководя вашитъ разисквания.

Г. г. народни представители! Много, много, отъ душа ви благодаря за честта, която ми направихте, като ме избрахте за председателъ на XXIII-то обикновено Народно събрание. (Продължителни бурни ржкоплѣскания отъ мнозинството и отъ нѣкои отъ сговориститъ. Членовѣтъ на бюрото поздравляватъ г. Малинова)

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя Н. Захариевъ)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Българскиятъ парламентъ е Парламентъ на демократична България. Въ този Парламентъ за пръвъ пътъ отъ години въ редъ, откакто съмъ народенъ представителъ, азъ чувамъ единъ необузданъ младежъ, който можа въ нашата срѣда да извика „Долу Обществото на народитъ“

С. Ивановъ (раб): Милиони потиснати сж, които викатъ „Долу Обществото на народитъ“!

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Тия думи, за честта на Парламента, нашиятъ демократиченъ Парламентъ не може да понесе.

С. Омарчевски (з): Да се накаже!

Министър-председателъ Н. Мушановъ: И азъ смѣтамъ, че ние, представителитъ на единъ младъ и беденъ народъ, който въ вихъра на всички голѣми събития, които ставатъ въ свѣта, има една опора въ Обществото на народитъ, не можемъ да минемъ безъ санкция тия зловещи думи на единъ човѣкъ, който не знае що говори, нито знае длжноститъ си въ единъ демократиченъ парламентъ. Затова азъ моля той да бжде изключенъ и порицанъ, за да докажемъ на свѣта, че такива волности въ нашия демократиченъ Парламентъ не може да се търпятъ. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството и сговориститъ)

С. Ивановъ (раб): Долу Обществото на народитъ! (Тропае по банкитъ отъ мнозинството)

С. Омарчевски (з): Да се изключи за десетъ заседания.

И. Симеоновъ (л): (Къмъ С. Ивановъ) Ще трбва да повикаме докторъ Данаджиевъ да те освидетелствува.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Нма защо да гласуваме порицание на Стаматъ Ивановъ, защото той самъ се порица съ своитъ думи. Преди да пристѣпимъ къмъ изключването му, съгласно правилника, давамъ му думата за обяснение.

С. Омарчевски (з): Никакви обяснения! Той обижда!

С. Ивановъ (раб): Г. г. народни представители! Понеже онова, което казахъ, се смѣтна за обида на Обществото на народитъ, нека ми бжде позволено да се обясня.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Какво ще се обяснявашъ! Комунистическо обяснение ще дадешъ.

С. Ивановъ (раб): Като казвамъ „Долу Обществоо на народитѣ!“, имамъ предъ видъ, че действително следъ войната победителитѣ създадоха този комитетъ, нареченъ Общество на народитѣ, за да могатъ да експлоатиратъ, мацкатъ, ограбватъ милиони потиснати народи.

Отъ мнозинството: Не е вѣрно! Стига! (Тропане по банкитѣ. Ржкоплѣскания отъ комуниститѣ)

С. Ивановъ (раб): (Продължава да говори всрѣдъ шумъ)

Председателствувашъ Н. Захариевъ: Нѣмате думата. Моля г. г. квесторитѣ да изпълнятъ длъжността си.

(Квесторъ Иванъ п. Рачевъ отива при Стаматъ Ивановъ и го приканва къмъ редъ)

Г. г. народни представители! Тѣй като двамата народни представители Стаматъ Ивановъ и Сѣби Димитровъ произнесоха въ Народното събрание обидни думи и за Парламента, и за Обществоо на народитѣ, то, съгласно предложението на г. министъръ-председателя, моля, да бждатъ изключени за по три заседания. Които сѣ съгласни съ това предложение, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля ги да напустнатъ веднага заседанието

Отъ мнозинството: Вѣнъ! Вѣнъ!

С. Димитровъ (раб): Фашистки Парламентъ! (Излиза отъ залата, заедно съ С. Ивановъ)

Председателствувашъ Н. Захариевъ: Пристъпваме къмъ точка втора отъ дневния редъ — продължение разискванията по отговора на тронното слово.

Има думата народниятъ представителъ г. проф. Георги Геновъ.

Г. П. Геновъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въ ония конституционно-парламентарни държави, където конституцията повелява, щото сеситѣ на Парламента да бждатъ откривани съ тронно слово отъ страна на държавния глава и парламентътъ да даде отговоръ на тронното слово, дава се възможностъ на народното представителство да направи преценка на управлението, преценка на действията на изпълнителната властъ, да каже одобрява ли ги или не. Азъ смѣтамъ, че не се прави преценка само на деителността на правителството, при което ставатъ дебатитѣ по отговора на тронното слово, а се позволява на народното представителство да хвърли единъ ретроспективенъ погледъ въобще върху управлението презъ течение на цѣлата година.

Кои сѣ събитията, които ние трѣбва да отбележимъ тукъ въ течение на изтеклата година? Азъ смѣтамъ, че трѣбва да се спремъ, на първо мѣсто, на априлската министерска криза; на второ мѣсто, на съставянето кабинетъ на г. Лячевъ; на трето мѣсто, на насрочването на законодателнитѣ избори; на четвърто мѣсто, на формирането на Народния блокъ, следъ туй на самитѣ законодателни избори и следъ туй на съставянето на новия кабинетъ, като резултатъ на народната воля, проявена на 21 юний т. г. (Нѣкои отъ мнозинството ржкоплѣскаха)

Априлската министерска криза, г. г. народни представители, бѣше наложителна; тя не се откри така само отъ любовъ къмъ изкуството. Това бѣше една криза, за да се намѣри изходъ отъ едно мжчно положение, което преживяваше нашата страна, да се даде единъ отдухъ, да се постави страната въ по-добри условия отъ условията, при които тя бѣ поставена при управлението на Демократическия сговоръ. Обаче, както ви е известно, априлската министерска криза не получи онова разрешение, което налагаха интереситѣ на страната и на народа, тя получи едно погрѣшно разрешение. Изтеклъ единъ пжтъ мандатътъ на Народното събрание, общественото мнение бѣше, което имаше право да посочи онии, който ще трѣбва да управлява тепърва. И наистина, общественото мнение сочеше вече новата властъ — нова властъ, изхождаща изъ срѣдата на опозицията, която да замѣсти управлението на Демократическия сговоръ. Ако априлската министерска криза, г. г. народни представители, бѣше разрешена тѣй, както повеляваха интереситѣ на страната, интереситѣ на народа, интереситѣ на държавата, ние щѣхме да избѣгнемъ ония — да не кажа много силна дума — тежки условия, при които станаха изборитѣ на 21 юний т. г. Правителството на Демократическия сговоръ, изгубило довѣрието на народа, трѣбваше, много естествено, да потърси други пжтища и други срѣдства, за да спечели законодателнитѣ избори, и то потърси ония пжтища, ония срѣдства, които сж твърде добре известни въ печалната българска политическа действителност — пжтя на насилието, пжтя на терора, пжтя на злоупотребяване своитѣ политически привилегии, за да може по тоя начинъ да изтрѣгне довърнето на народа. Ние имаме едни законодателни избори, които, за щастие, минаха безъ голѣмо сътресение за страната, но които можеха да бждатъ и съ други послѣдствия, ако нашиятъ народъ не бѣше проявилъ една гражданска доблестъ, ако не бѣше се издигналъ тѣй високо въ своето гражданско съзнание, че съ бюлетината да разреши единъ трѣнливъ въпросъ, да намѣри изходъ отъ едно мжчно положение. За щастие, нашиятъ народъ наистина намѣри този изходъ, и намѣри го — ще кажа азъ — по единъ много добъръ, много умѣстенъ, много целесобразенъ начинъ [Ако хвърлимъ погледъ върху нашата политическа история, ние ще констатираме факта, че много малко случаи има, когато българскиятъ народъ е могълъ да се справи съ едно правителство, което, отречено отъ самия народъ, не желае само да си отиде. Въ тоя моментъ азъ си прехвърлямъ презъ ума кратката наша политическа история отъ освобождението досега. Само изборитѣ за първото и второто обикновени Народни събрания сж дали такива резултати, каквито дадохъ ония за XXIII-то обикновено Народно събрание. Въ изборитѣ за първото обикновено Народно събрание либералната опозиция спечели грамадно болшинство и би кабинетъ на Бурмова. Въ изборитѣ за второто обикновено Народно събрание либералната опозиция спечели още по-голѣмо болшинство и би кабинетъ на митрополитъ Климента. Така че ние имаме едни блестящи резултати отъ изборитѣ тогава, въ началото на нашия политически животъ. Обаче тия резултати не можахъ да бждатъ трайни, защото властта се организира, защото властта се корумпира до голѣма степенъ и следъ туй вече ние сме свидетели на слизание и качване на правителства не по волята на народа, а по волята само на държавния глава. Изключение правятъ изборитѣ въ 1913 г. Тогава, наистина, опозицията спечели изборитѣ, обаче, както знаете, Народното събрание бѣше разтурено и при вторитѣ избори съ насилията отъ страна на властта и съ гюмюрджинскитѣ турци се спечели едно болшинство, което се оказа фатално за България; защото я увлѣче въ една война, въ която тя не трѣбваше да отиде.

(Подпредседателътъ Н. Шоповъ заема председателското мѣсто)

Г. г. народни представители! Когато разглеждаме политиката на изпълнителната властъ въ течение на годината, ние трѣбва да констатираме преди всичко, че управлението на Демократическия сговоръ водѣше една политика, която бѣше съвършено опасна за интереситѣ на страната и народа. Неговата вътрешна политика, неговата стопанска политика, неговата финасова политика бѣха наистина фатални за страната.

Вътрешната политика бѣше политиката на едно управление, което държеше подъ единъ постояненъ тероръ народнитѣ маси. Особено този тероръ се засилваше въ навечерието на изборитѣ. Азъ чувахъ често селяни да казватъ: „Освободете ни отъ задължението да правимъ избори, особено отъ общинскитѣ, защото всѣки единъ общински изборъ е единъ страшенъ термозъ за насъ. Ние не желаемъ да правимъ тия избори. Назначавайте кметоветѣ, назначавайте общинскитѣ съветници, но ни освободете отъ този постояненъ термозъ, който преживяваме при всѣки единъ изборъ“. Терорътъ бѣше не по-малко силенъ, не по-малко страшенъ и при законодателнитѣ избори. Азъ бѣхъ въ една околия, Търновската, по избора на която имаше никакви контестации и, както знаете, биде утвърденъ. Въпрѣки това, силната ржка на властта се чувствуваше тамъ и се чувствуваше навсѣкжде: и въ предизборнитѣ събрания, и въ агитациитѣ, и въ самия изборенъ день на мѣстото, където трѣбваше да се явятъ избирателитѣ да гласуватъ! Азъ самъ, г. г. народни представители, констатирахъ факти, които действително ми произведоха извънредно печално впечатление. Азъ видѣхъ, какъ властта агитираше за така наречения Лѣвъ блокъ и за комуниститѣ, а унищожаваме всички позиви, които издаваше Народниятъ блокъ. Азъ не намѣрихъ въ 18-тѣ села въ Търновската избирателна околия, обиколени отъ менъ, запазенъ нито единъ позивъ на Народния блокъ — всички бѣха изжжани презъ ношъта, и сутринъта избирателитѣ тукъ-тамъ виждаха само останки отъ онова, което Народниятъ блокъ бѣше направилъ. Сжщо така азъ констатирахъ, че на много мѣста въ самото изборно мѣсто се упражняваше тероръ, макаръ това да е въ една околия, която не се поддава на тероръ. Въ с. Долна Липница азъ заварихъ на самото изборно мѣсто двама дететиха, които, седнали при председателя, тормозѣха избирателитѣ. На друго мѣсто азъ видѣхъ стражари, които заплашваха, и трѣбваше да окуража учителитѣ, членове на бюрото, да

имъ посоча отговорността, която носят, ако допустнатъ каквато и да е фалшификация на избора, за да се малко окуражатъ и да дадатъ възможностъ на избирателитъ да гласуватъ. Така че не може да се каже, както това биха поддържали народнитъ представители отъ Демократическия сговоръ, че изборитъ сж минали мирно и тихо, при пъленъ редъ — думи, които винаги сж употребявани у насъ въ тронното слово и въ неговия отговоръ. Изборитъ на 21 юний минаха при голѣми насилиа, обаче азъ констатирамъ сжщевременно, че народътъ е вече изразналь въ своето гражданско самосъзнание и можа да даде достоенъ отпоръ на една власт, която трѣбваше много отдавна да си отиде и да улесни разрешаването на голѣмитъ въпроси, които чакаха разрешение, а не да затрънява пътя за тѣхното мирно и спокойно разрешение.

Каква бѣше стопанската и финансова политика на Демократическия сговоръ? Тая политика се изразява главно въ двата заема — бѣжанския и възстановителния — които Демократическиятъ сговоръ сключи. И двата заема бѣха сключени съ цель да се възстановятъ стопанскитъ сили на България. Какво констатираме днесъ? Констатираме, че всички тѣзи обещания, които се даваха тогава, сж били илюзорни. Вмѣсто да имаме стопански възстановена България, имаме днесъ България, която страда много повече, отколкото страдала преди сключването на тия два заема. Наистина, може да ми се възрази: „Кризата е международна; не е България, която ще може сама да се справи съ нея; страдатъ всички народи“. Да, г. г. народни представители, вѣрно е: страдатъ всички народи, но всѣки народъ, съобразно съ своитъ условия, съобразно съ своитъ сили, съобразно съ своитъ срѣдства се бори противъ настѣпилата икономическа криза. За съжаление, правителството на Демократическия сговоръ гледаше много по-вътрѣшно, много леко на развиващитъ се събития и на застрашителното настѣпване на стопанската и финансова криза.

Отъ мнозинството: Вѣрно! (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Г. П. Геновъ (р): Неотдавна ми съобщиха единъ фактъ. Търговскитъ камари въ края на 1929 г. имали нѣкаква конференция и избрали една делегация, която отишла при бившия министъръ-председателъ г. Ляпчевъ и го предупредила за настѣпване на кризата. Единъ отъ делегатитъ, може би малко драстично, казалъ: „Ние се намираме предъ едно страшно финансово и стопанско положение, ние отиваме къмъ едно финансово и стопанско „Добро поле“. Г. Ляпчевъ само отговорилъ: „Това сж бомбастични фрази“. Виждате, какъ леко се погледнало на едно предупреждение за настѣпващата финансова и стопанска криза, което е било направено отъ една авторитетна делегация. И наистина, какво направи правителството на Демократическия сговоръ, не за предупреждение на тази криза, но за нейното смекчаване? Въ това време, когато се виждаше, че България ще бѣде поставена зле по отношение на своето замледѣлие, правителството на Демократическия сговоръ, както знаете, разреши вноса на сръбско жито. Нима не можеше да се въведе типове хлѣбъ, който да задоволи населението въ тритъ месеца, които оставиха до реколтата, а се изнесоха 400—500 милиона лева за сръбско жито? Това бѣше една крайно погрѣшна стопанска и финансова политика, резултатитъ на която сега чувстваме.

Какво остана отъ двата заема? Отъ двата заема не остана нищо друго, освенъ годишнитъ анюитети, които трѣбва да плащаме и които сега възлизатъ на 600 милиона лева. Всичко друго се изконсомира, и заемитъ, вмѣсто възстановителни, бѣха консомативни, излязоха се въ нѣколко години и не се получиха никакви резултати.

Така че и вътрешната, и стопанската, и финансовата политика на Демократическия сговоръ, безспорно, заслужава пълно порицание и пълно осѣждане. Въ името именно на борбата противъ тази политика, на една промѣна на тази политика, ние имаме резултатитъ на изборитъ отъ 21 юний т. г. Народътъ даде довѣрие на Народния блокъ, защото той се обяви противъ съсипателната политика на Демократическия сговоръ; народътъ даде довѣрие на Народния блокъ, за да измѣни политиката, която водѣше Демократическиятъ сговоръ. Съ тия надежди и съ тази воля народътъ се ослони на Народния блокъ, и азъ съмъ убеденъ, че последниятъ ще изгълъни докрай, въ рамкитъ на човѣшката възможностъ, всички ония обещания, които той е далъ. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Вѣрно е, г. г. народни представители, че кризата е международна. Има дълбоки причини, които не позволяватъ лесното възстановяване на стопанската и финансовата хармония въ свѣта, защото ние живѣемъ следъ единъ воененъ периодъ, който не позволява тѣй лесно да се дойде

до възстановяване, стопанско и финансово, на народитъ. Ние преживѣхме една страшна война, една война невидана по своитъ последствия. Презъ време на войната бѣха мобилизирани 74 милиона хора, и то 49 милиона отъ страна на Съгласението и 25 милиона отъ страна на Четворния съюзъ. Отъ тия мобилизирани 74 милиона, 30 милиона пострадаха на бойнитъ полета, а отъ тѣхъ 10 милиона паднаха на бойнитъ полета. Материалнитъ загуби сжщо така сж извънредно голѣми. Тѣ се изброяватъ на много стотици милиарда златни франка. Една повѣрхностна статистика показва, че тия загуби не сж въ никой случай помалко отъ 600 милиарда златни франка. Вие можете да си представите тази голѣма цифра, като ви кажа, че по изчисленията на единъ икономистъ тази сума била достатъчна за разходитъ на императорска Русия въ продължение на 73 години; безъ да прибира каквито и да било приходи, отъ тази сума 73 години тя е могла да разходва за издържане на всички свои учреждения. Тази сума е толкова голѣма, че тя надхвърля далечъ онова, което човѣчеството е дало за желѣзнопътни линии — 230 милиарда златни франка; надхвърля всичко онова, което е дало за търговски флотъ — 40 милиарда златни франка; надхвърля всичкото злато, добито отъ XV вѣкъ до сега — 80—90 милиарда златни франка. Виждате до каква степенъ бѣше разрушителна тая война. И правъ е английскиятъ министъръ на финанситъ Сноуденъ, който неотдавна въ една своя речъ бѣ заявилъ: „И днесъ, следъ войната, народитъ сж заставени да плащатъ 3/4 отъ своитъ бюджети или за разходи по войната, или да се готвятъ за нови въоръжения и за нови войни“.

Какво стана следъ войната? Следъ войната ние констатираме едно увеличение на производството. На първо мѣсто земеделскитъ страни презъ войната и следъ войната развиха у себе си индустрии. На второ мѣсто индустриалнитъ страни развиха, или поне укрепиха, колкото е възможно земеделѣието у себе си. На трето мѣсто трѣбва да се констатира, че се образуваха нови граници между държавитъ въ Европа, възлизали на 13 хиляди квадратни километра, които граници днесъ не представляватъ нищо друго, освенъ митническа бариера. Въ сжщото време ние констатираме едно намаление на консомацията. Това увеличение на производството докара именно днешната страшна финансова криза въ свѣта.

Увеличеното производство на жито върви кресчендо въ последнитъ 40 години. Докато въ 1893 г. свѣтътъ произвеждаше 64 милиона тона жито, въ 1930 г. произвежда 133 милиона тона жито. Цифритъ сж достовѣрни, защото сж взети отъ докладитъ на финансовия комитетъ при Обществото на народитъ, следъ като е направена двойна проверка тамъ, където е имало съмнение.

Презъ войната и следъ войната държавитъ разширяваха извънредно много площта, която засѣватъ съ зърнени храни, особено съ жито. Така, напр., Съединенитъ щати сж увеличили засѣвната площъ общо съ 20%, Австралия — съ 50%, Аржентина — съ 31½% и Канада съ 137%. Площта, която се засѣва понастоящемъ въ Европа, безъ Съветска Русия, представлява 28 милиона хектара, срещу 29 милиона въ 1909 г. Съветска Русия, следъ като въ 1924 г. е засѣла само 18 милиона хектара отъ 29-9 милиона, колкото е засѣвала въ 1909 г., презъ 1930 г. е успѣла вече да засѣе около 29 милиона хектара; следователно, почти е достигнала онази площъ, която е засѣвала преди войната.

Обаче увеличението на засѣвната площъ въ Съединенитъ щати, Канада, Австралия и Аржентина е извънредно голѣмо. Канада, която е засѣвала само 4 милиона хектара преди войната, сега въ 1930 г. засѣва 10 милиона. Австралия, която е засѣвала 3 милиона, сега засѣва близо 6 милиона хектара. Аржентина, която е засѣвала 6 милиона хектара, сега засѣва 8 милиона хектара.

Износътъ на жито отъ задокоеанскитъ страни къмъ Европа сжщо така се засилва извънредно много презъ последнитъ години. Въ годинитъ 1909 до 1913 г. Аржентина изнася на европейския пазаръ и на американския пазаръ, но най-главно на европейския, само 2 милиона тона. Въ 1929 г. изнася 5 милиона тона. Австралия въ 1909 г. изнася 1 милионъ тона, срещу 1-6 милиона презъ 1929 г. Канада въ 1909 г. изнася 2 милиона тона, а въ 1929 г. изнася 9-9 милиона тона. Износътъ на Русия отъ 4 милиона тона въ 1909 г., спада на 0-2 милиона презъ 1929 г., като се засилва едва презъ 1930 г. И най-после Съединенитъ щати, които сж изнесли 1-4 милиона тона презъ 1909 г., презъ 1929 г. вече изнасятъ 2-1 милиона тона.

Вследствие на това голѣмо производство, въпрѣки увеличениия износъ, ние констатираме едно засилване на запаситъ отъ зърнени храни, особено отъ жито. Въ 1921 г. има само 10 милиона тона килограма запаси, докато въ 1930 г. има 20 милиона, а въ 1931 г. има вече 25 милиона тона.

Консомацията на жито въ същото време, обаче, се намалява. Отъ 1909 г. до 1930 г. тя намалява съ 4%, или отъ 66 килограма на глава намалява на 63 килограма на глава. Населението въ това време нараства само съ 1%. Виждате, че докато производството на жито нараства средно съ 20% въ продължение само на 5 години, населението въ това време нараства само съ 5%, и то при една консомация, която на глава намалява. Общо производството се увеличава съ 2-6%, а търговията съ 4-4%. Рекордъ въ това отношение държатъ Съединенитѣ щати, които въ периода 1925—1929 г. увеличаватъ земледѣлието съ 7%, индустрията — съ 11%, търговията — съ 15%. Ценитѣ на житото, вследствие на това извънредно голѣмо предлагане, започватъ да падатъ. И ние констатираме, че докато въ 1909 г. единѣ килограмъ жито е струвалъ 20 зл. ст., въ 1931 г. на свободната пияча струва само 5-5 зл. ст. А при режима, който установява нашата Дирекция за закупуване и износъ на храни, при цена 3-40 максимумъ, единѣ килограмъ струва 12-5 зл. ст. Само презъ 1894 г. се отбелязва едно познательно намаление въ цената на житото, а именно около 11 зл. ст. за 1 кгр. Така че никога цената на житото на свободния пазаръ, отъ 50 години насамъ, не е била тъй ниска, както е днесъ. Докато въ 1894 г. 1 кгр. жито е струвалъ 11 зл. ст., днесъ струва само 5-5 зл. ст. Много естествено е, че при туй положение земледѣлцѣто население започва да страда. И ние констатираме навсѣкжде оплаквания отъ населението. Така, напр., Аржентинската земледѣлска федерация въ единѣ докладъ, публикуванъ презъ м. май т. г., казва: „100 килограма жито струватъ на производителя 9 пезосъ, а той трѣбва да го продава за 6 пезосъ, следователно при една загуба отъ 3 пезосъ за килограмъ“. У насъ тая загуба е още по-голѣма, поради обстоятелството, че нашето земледѣлие е примитивно. И ако нашиятъ производител земледѣлецъ все пакъ се държи, то е затова, защото той не туря почти никаква надница за своя трудъ, защото той работи, може да се каже, безъ да дава каквато и да е цена на оня трудъ, който той и неговото семейство влагатъ.

Но г. г. народни представители, за да стане ясна картината на онова тежко положение, въ което изпадатъ всички земледѣлски страни, не само ония, които произвеждатъ жито, зърнени храни, но и ония, които произвеждатъ редица други индустриални растения, азъ ще ви дамъ нѣколко цифри. Така, напр., кафето, което въ 1929 г. се е продавало по 23 цента килограмътъ, сега се продава само по 7 цента килограмътъ и то при постоянно спадане на неговата цена. Защото само въ Бразилия въ настоящия моментъ има 21 милиона торби кафе по 60 кгр., което не може да намѣри пласментъ и дори производителитѣ прибягнаха до умишленото унищожаване на една частъ отъ кафето, като презъ м. августъ т. г. 800 хиляди торби кафе било изгорено съ надежда да се повдигне цената на онова количество, което се намира въ стокъ.

Нѣкой отъ работниците: Това е по системата на капитализма

Г. П. Геновъ (р): Износътъ на кафето е намалѣлъ съ 41%. Консомацията е слаба. Всички държави създаватъ прѣчки за вноса на кафето и, естествено, отъ това страда извънредно много производителитѣ на кафе въ Америка.

Същото нѣщо констатираме и по отношение на памука. Свѣтовното производство само за една година, отъ 1930 до 1931 г., се увеличава отъ 36 милиона бали на 41 милиона бали. Съединенитѣ щати сѣ произвели презъ миналата година 24 милиона бали при една редовна консомация, за мѣстно употребление и за износъ, около 13—14 милиона бали.

Същото нѣщо констатираме и по отношение на чая.

Но нека се спремъ на производството на вино, което започва да интересува твърде много България, понеже тя вече е една отъ голѣмитѣ лозарски страни. Производството на вино въ свѣта расте всѣка година средно съ около 20 милиона хектолитра. Презъ 1926 г. е било 131 милиона, презъ 1927 г. — 161 милиона, презъ 1928 г. — 182 милиона, презъ 1929 г. — 201 милиона, презъ 1930 г. около 218 милиона хектолитра. Въ същото време въ държавитѣ, които експортиратъ вино, се констатира едно постоянно намаление на експорта. Така, напр., Франция въ 1923 г. е изнесла крѣгло 4 милиона хектолитра вино, а въ 1929 г. — само 1 милионъ 376 хиляди хектолитра. Испания: въ 1928 г. — 5 милиона 950 хиляди, въ 1929 г. — 3 милиона 782 хиляди. Италия: въ 1924 г. — 2 и половина милиона, а въ 1929 г. е изнесла по-малко отъ 1 милионъ хектолитра.

Същото нѣщо констатираме и за захарта. Презъ 1913 г. производството на захаръ отъ цвекло е възлизало на около 9 милиона тона, а отъ захарна трѣстика — на около 10 милиона тона. Презъ войната имаме голѣмо уве-

личение на производството на захарта, и презъ 1925 г. констатираме, че отъ захарна трѣстика сѣ добити 18 и половинъ милиона тона, а отъ цвекло — 12 милиона тона. Презъ 1930 г. отъ захарно цвекло и захарна трѣстика сѣ добити надъ 30 милиона тона захаръ. Въ производството на петрола и на въглищата навсѣкжде констатираме голѣмо увеличение. Въ производството на индустриитѣ, тежки и леки, също така констатираме значително увеличение. Само за годинитѣ 1925—1930 г. желѣзната индустрия е увеличила своето производство съ 28%, стоманената — съ 33%, електричеството — съ 50%, автомобилитѣ — съ 29%, корабитѣ — съ 14%, каучукътъ — съ 40% и т. н. Докато въ производството имаме средно 22% увеличение, въ свѣтовната търговия — 19%, населението въ туй време се е увеличило само съ 5%.

Всички тѣзи данни, г. г. народни представители, идатъ да опровергаватъ старата теория на Maltus, че увеличението на населението върви въ геометрична прогресия, а производството на благата — въ аритметична прогресия. Теорията на Maltus, че на природната трапеза нѣма мѣсто за всички, се опроверга отъ човѣшкия гений. Днесъ човѣшкиятъ гений е въ състояние да произведе много повече, отколкото се е мислѣло въ миналото. Населението се увеличава бавно, но въ замѣна на това имаме голѣмо увеличение на производството въ земледѣлието и индустрията. Благодарение на туй именно се яви и последната криза, която се отличава извънредно много отъ кризитѣ въ миналото. Въ миналото кризитѣ бѣха поради недоимѣтъ, поради липса на храни, на фабрики, а днесъ кризата се явява вече като резултатъ на едно преизобилство. Така щото въ същностъ трѣбва да кажемъ, че кризата днесъ не се заключава въ това, че свѣтътъ не може да произвежда. Напротивъ, при капиталистическия строй днесъ може да се произвежда много повече, отколкото е необходимо, . . .

З. Ивановъ (раб): Но само за пазара, за печалби.

Г. П. Геновъ (р): . . . обаче дефектътъ е въ размѣната. И днесъ всички усилия сѣ насочени нататъкъ — да се намѣри едно рационално разрешение на въпроса за размѣната. Произвеждатъ се много фабрики, могатъ да се произвеждатъ още повече, земледѣлието може да се рационализира още повече и да даде още по-голѣми блага на човѣчеството, но остава да се уреди въпросътъ за размѣната. И, както казахъ, именно нататъкъ е насочено днесъ вниманието на всички умове на човѣчеството.

Така идваме на най-важния въпросъ — въпросътъ за намѣсата на държавата въ стопанския животъ. Дълго време тя бѣ отрична, обаче днесъ вече никой не я отрича. Неотдавна на единъ конгресъ, станалъ въ Амстердамъ, се взе резолюция, въ която се казва: (Чете) „Държавата ржководи, но личността действува. Свободата на стопанската дейностъ се извършва въ рамки, опредѣлени отъ властта. Съ една дума, държавата само опредѣля благоприятнитѣ условия за общото развитие въ смисълъ съгласенъ съ общия интересъ. Тя подготвя развитието, тя не го налага“ — както това върши болшевишкото правителство.

Така че, по общо признание, държавата трѣбва да се намѣсва все по-енергично въ стопанския животъ на отдѣлнитѣ съсловия и на отдѣлнитѣ лица. Ние констатираме също така едно общо признание, че разрешението на тия въпроси не може да стане въ рамкитѣ само на една държава. Трѣбва да се потърсятъ възможности, срѣдства, да се дойде до едно международно разрешение на кризата, защото, наистина, само то ще бѣде рационално.

Но, разбира се, това не освобождава държавата отъ грижи вътрѣ въ себе си, съобразно съ своитѣ сили, съобразно съ своитѣ срѣдства, да търси лѣкъ на голѣмата стопанска криза, която бушува навсѣкжде. И ние виждаме, че всѣка една държава, съобразно съ своитѣ разбирания, съобразно съ своитѣ интереси, съобразно съ своитѣ срѣдства, взема подобни мѣрки. Взема ги и българската държава, взема ги и правителството на Народния блокъ. И ние констатираме, че правителството се занимава най-усилено съ разрешението на тая проблема.

Ние гласувахме единѣ законъ за закупуването и за износа на зърненитѣ храни, който има за целъ да даде едно голѣмо облекчение, една по-голѣма цена на земледѣлския трудъ у насъ. Ние имаме внесенъ единѣ законопроектъ — който е вече въ комисията и който скоро ще бѣде гласуванъ — за картелитѣ, който има за целъ да внесе една стопанска и една социална справедливостъ при разпредѣлението на благата и особено при опредѣлянето на тѣхната цена. Има и редица други въпроси, които правителството на Народния блокъ ще разрешава.

Тукъ азъ смѣтамъ, че на първо мѣсто трѣбва да бѣде законопроектътъ за разчистване задълженията на селянитѣ — въпросъ извънредно важенъ за нашето земледѣлие, въпросъ извънредно важенъ за нашето селско стопанство — защото, тъй както сѣ поставени днесъ селянитѣ, отдѣлнитѣ селски стопани, тѣ не могатъ по никакъ начинъ да се справятъ съ днешното положение, въ което сѣ изпаднали следъ падане цената на хранитѣ. Всичко поевтинява: тѣхнитѣ трудъ поевтинява, тѣхното производство поевтинява, но тѣхнитѣ задължения останаха една фиксирана, една неизмѣнна сума, която тежи върху тѣхъ твърде много.

Въпросътъ за задълженията изобщо се повдига не само у насъ; той се слага вече за разрешение отъ всички народи, защото трудътъ се обезцени, защото производството намалява, защото задълженията тежатъ на отдѣлнитѣ производители, които не могатъ да се справятъ съ тѣхъ. Този въпросъ се обсъжда особено въ Германия, като, като насъ, има да посрѣща извънредно голѣми външни задължения, които тежатъ много на нейния бюджетъ. Германскиятъ икономистъ Юлиусъ Хиршъ, единъ отъ сътрудниците на покойния Ратенау, напоследъкъ, разглеждайки този въпросъ, казва следното: „За едно и също количество долари презъ 1931 г. може да се купи два пѣти повече жито, вълна или каквото и да било друго. Следователно, когато днесъ ние плащаме същото количество долари, както презъ 1930 г., същитѣ тия долари иматъ по-голѣма покупателна стойностъ на свѣтовния пазаръ, отколкото когато се подписаха Хагскитѣ спогодби за репарациитѣ. Покупателната стойностъ на долара, прочее, се е увеличила въ такава голѣма пропорция; наопаки, нашата сила да спечелимъ тия долари се е намалила извънредно много, защото се е намалила стойността на германското производство; германската индустрия едва покрива своитѣ разходи, не дава никакви печалби. Ето причинитѣ, по които тежестта на репарационнитѣ задължения се чувствува днесъ много по-тежко, отколкото въ времето, когато се подписаха Хагскитѣ спогодби. Този очевиденъ фактъ позволява да се обрне внимание на него. Азъ не искамъ да преувеличавамъ значението на въпроса, но, ако се иматъ предъ видъ фактитѣ, азъ не се съмнявамъ, че тѣ ще бждатъ преценени най-правилно отъ ония, които трѣбва да поддържатъ приятелски връзки съ Германия, и тѣ ще разбератъ мѣкчотинитѣ, въ които тя живѣе“.

Прочее, въпросътъ за външнитѣ задължения на държавата, наредъ съ вътрешнитѣ задължения, изпква на първи планъ при развигието на стопанската и финансовата криза; нито отдѣлнитѣ стопани, нито отдѣлнитѣ държави вече сѣ въ състояние да посрѣщатъ своитѣ задължения. Това тѣ могатъ да направятъ само при голѣми мѣкчотии и съ рискъ да създадатъ една социална криза у себе си.

Нѣкой отъ рабтниците: Буржоазнитѣ български правителства разправяха, че държавата може да плаща.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Пазете си енергията за после.

Г. П. Геновъ (р): Даже и въ други държави, които ние смѣтахме, че сѣ значително по-добре отъ насъ, защото не сѣ участвували въ войната и не сѣ обременени съ плащането на репарации, и тамъ положението отъ денъ на денъ става все по-тежко и по-тежко. Преди нѣколко дни урагвайското правителство, което е било поискало мораториумъ за своитѣ външни задължения, но не получило такъвъ, е направило декларация, въ която има два пункта. Въ първия пунктъ то заявява, че е осигурило посрѣщането на външнитѣ задължения на държавата, каквито и ще жертви да понесе, но същевременно въ пунктъ втори на тая декларация то казва, че увеличава вносите мита на всички стоки, които се внасятъ отъ чужбина, съ изключение на нѣкои стоки отъ първа необходимостъ. Следователно, Урагвай, една земеделска страна, затваря своитѣ граници за вносъ на чужди произведения. И се питатъ сега американскитѣ икономисти, тъй като тая мѣрка засѣга най-много производството на Северна Америка: върно е, че носителитѣ на титри отъ даденитѣ на Урагвай заеми се получатъ своитѣ лихви, но какво ще стане съ нашитѣ производители, които не ще могатъ да продаватъ никжде своитѣ произведения, а това, естествено, ще има за послѣствие увеличение на безработицата и нови смущения въ американския стопански животъ?

Следователно виждате, г. г. народни представители, по какъвъ начинъ се развива стопанската и финансова криза въ свѣта. Тя се развива така, че се налага чрезъ едно

международно сътрудничество да се намѣри изходъ отъ създаденото положение, като не се пренебрегва нито въпросътъ за задълженията на отдѣлнитѣ стопани, нито въпросътъ за задълженията на държавитѣ. Даже нѣкои германски юристи отидоха дотамъ, че смѣтатъ, какво може да се отиде до едно редуциране, до едно намаляване на задълженията на отдѣлнитѣ производители, на отдѣлнитѣ граждани, като се базиратъ на принципа за незаконното обогатяване. Тѣ казватъ така: онзи, който е далъ 100 долара или 100 марки преди три години, ако днесъ получи тия 100 долара или 100 марки, той ще получи двойно повече това, което му се дължи. И въз основа на тоя принципъ тѣ създаватъ една теория, че държавата въ името на социалната правда и на обществения интересъ може и трѣбва да премине къмъ редуциране на задълженията, било вътрешни, било международни.

България, безспорно, има голѣмъ интересъ въ тоя принципъ. Нейнитѣ външни задължения, споредъ моята преценка, не сѣ вече по нейнитѣ сили. Дирекцията на държавнитѣ дългове има бюджетъ отъ 2 милиарда и 200 милиона лева. Като извадимъ вътрешнитѣ задължения, които се погасяватъ отъ тоя бюджетъ, и като извадимъ инвалиднитѣ пенсии, оставатъ крѣгло единъ и половина милиарда лева наши външни задължения, отъ които 270 милиона лева сѣ за репарации. Така че нашиятъ държавенъ бюджетъ се раздѣля на следнитѣ три пера въ своята разходна частъ: 2 милиарда и 400 милиона лева заплати, 1 милиардъ и 800 милиона лева, крѣгло, въществени разходи, и 2 милиарда и 200 милиона лева държавни дългове, отъ които, както казахъ, единъ и половина милиарда лева външни задължения.

Въпросътъ, казвамъ, е извънредно важенъ за насъ, защото държавниятъ ни бюджетъ вече мѣкчно може да се справя съ тия външни задължения. Една голѣма частъ отъ онова, което държавата може да събере като свои приходи, тя трѣбва да отдѣля за посрѣщане на своитѣ външни задължения. Азъ допускамъ, че съ репарациитѣ ще се ликвидира, че тѣ ще бждатъ веднѣжъ завинаги ликвидирани, първоначално оставени въ мораториумъ, а впоследствие съвършено унищожени.

Но за насъ репарационниятъ въпросъ не ще играе оная важна роля, която играе за Германия. Германия преди войната нѣмаше никакви външни задължения, никакви външни заеми. Тя сключваше само вътрешни заеми, които при инфлацията бѣха унищожени. Само ние и Турция, отъ съюзенитѣ държави въ войната, сключвахме външни заеми, по-голѣмата частъ, отъ които отиваха за военни въоръжения, и тия външни задължения днесъ тежатъ и върху насъ, и върху турцитѣ.

М. Дочевъ (д. сг): Не само за въоръжения, но и за желѣзници.

Г. П. Геновъ (р): И Австрия, подобно на Германия, нѣмаше външни задължения. Австрия имаше само вътрешни задължения, които се унищожиха при инфлацията.

България, следователно, е длъжна да плаща 600 милиона лева за изплащане своитѣ предвоенни заеми, други 600 милиона лева трѣбва да плаща срещу последнитѣ два заема. Това, безспорно, е едно перо, което, при единъ бюджетъ отъ около 5½ милиарда лева — на колкото ще се движи нашиятъ бюджетъ за идната година — е много важно. И ако ние бихме могли да намалимъ това перо, ползата ще бѣде двойна, защото ще облекчимъ разходната частъ на бюджета и, второ, ще облекчимъ въпроса съ валутата — тъй като тия пари се плащатъ изключително, въ чужда валута.

Обаче азъ признавамъ, че въпросътъ е извънредно важенъ, извънредно сериозенъ. Азъ мисля, че той рано или късно ще се сложи на едно международно разрешение. Ние имаме дългъ да подготвимъ, колкото е по нашитѣ сили, колкото е по нашитѣ възможности, по-скорошното настѣпване на това международно разрешение на външнитѣ задължения на държавитѣ.

Обаче тукъ азъ не мога да не отбележа лекомислието, съ което бизнето правителство се съгласи да валоризира нашитѣ предвоенни заеми. Ние и Турция бѣхме поставени почти въ еднакво положение. Турция имаше да дава около 2 милиарда франка отпреди войната, а ние — 600—700 милиона. Ние бѣхме застапени и нашето правителство прие съ конвенцията отъ 1926 г., когато се сключи бѣжанскитѣ заемъ, да валоризира нашитѣ предвоенни заеми. И наистина нѣкои отъ тия заеми се валоризираха на базата 35—37% за златенъ франкъ, даже за заемитѣ отъ 1904 г., 1906 и 1907 г. — на базата 52% за златенъ франкъ, обаче при условието, че тая валоризация ще се засилва

и расте, докато въ 1948 г. ние ще плащаме вече напълно въ злато. По този начин ние се обременихме съ извънредно тежки задължения. Това перо — старитъ наши заеми — по необходимост ще расте, защото конвенцията предвижда това.

За щастие, обаче, трѣбва да се констатира, че въ самата конвенция има единъ чл. 8, който допуска една евентуална ревизия на тия плащания. Ако се подобри финансовото положение на България, или обратното — ако то се влоши — ще може да стане едно увеличение или намаление на годишнитъ вноски.

Турция трѣгна по другъ единъ път. На Лозанската конференция тя заяви, че е готова да плаща своитъ външни задължения въ турски лири, както обикновено е плащала; конференцията отказа. Дълго време се протака този въпросъ, докато най-после на 13 юлий 1928 г. се постигна едно споразумение, като турцитъ се съгласиха да валоризиратъ своитъ задължения на базата $\frac{1}{3}$ или 33%. Обаче турцитъ не изпълниха и тая конвенция и безъ всѣкакви причини я денонсираха, като впоследствие се мотивираха, че тѣ, като земеделска страна, не могат да плащатъ тия задължения, както сѣ уговорени на 1928 г., поради това че, цената на земеделскитъ продукти е паднала извънредно много.

Като напомнямъ това, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че по перото държавни дългове, особено по отношение външнитъ задължения, нашата целъ трѣбва да бѣде да се стремимъ да постигнемъ едно намаление въ плащанията. Това не е единъ въпросъ за злоупоставяне на кредиторитъ; това е въпросъ на една държавническа предвидливостъ, да остане да се плати само онова, което е възможно да се плаща, а онова, което не е възможно да се плаща, което ние като държава не можемъ да плащаме, естествено е, че то ще трѣбва да бѣде премахнато, тъй като целта трѣбва да бѣде: облекчение на държавитъ чрезъ международната солидарностъ въ ония размѣри, които ще направятъ всѣка една държава жизнеспособна и солидна.

Колкото се касае за другитъ пера по нашия бюджетъ — въществени разходи и заплати — много естествено е, че по тѣхъ намаления ще станатъ и трѣбва да станатъ; особено ще се наложи намаление на голѣмитъ заплати. При днешното значително поевтиняване на живота, това е и справедливо, и целесъобразно. Разбира се, ние не можемъ да посѣгаме върху малкитъ заплати, които и безъ това сѣ недостатъчни и незадоволителни. Колкото се касае до въществени разходи, тамъ ние отъ редъ години вече правимъ постоянни съкращения и азъ започвамъ да се боя, че тия съкращения, ако вървятъ все въ този темпъ, въ който сѣ вървѣли въ последнитъ години, ще ни доведатъ до тамъ, че нашето държавно стопанство ще започне да страда. Азъ виждамъ вече развалени много пѣтища, които не могат да се поправятъ; азъ виждамъ много нужди, които не могат да се задоволятъ — нужди стопански, нужди културни. И заради туй, колкото лесно да се прави намаление на въществени разходи — защото то не е тъй болезнено, както е, напр., намалението на заплатитъ, или както би било едно намаление на външнитъ задължения — все пакъ тукъ би трѣбвало да има една мѣрка, единъ предѣлъ. Азъ констатирамъ, че редъ наши културни институции започватъ вече да страдатъ и да губятъ много отъ своята стойностъ, защото сѣ лишени отъ срѣдства, за да съществуватъ. Това е съ университетата, това е съ библиотеки, това е съ маса още други културни учреждения, които наистина презъ последнитъ години преживяватъ най-страшна криза поради туй, че държавата не може да обезпечи единъ минимумъ отъ срѣдства за тѣхното съществуване.

Какъвъ е изходътъ, г. г. народни представители, отъ така сложената криза? Кризата, казахъ, е международна; борбата срещу нея трѣбва да бѣде също така международна. Европейскитъ народи и народитъ на цѣль свѣтъ сѣ поставени на едно страшно изпитание. Необходимо е едно рационално разпредѣление на златото. И държавитъ, които днесъ държатъ въ своитъ каси грамадни количества злато — като, напр., Съединенитъ щати и Франция — започватъ все повече и повече да страдатъ отъ създадената криза, отъ създаденото положение. На второ мѣсто, трѣбва да имаме едно ново разпредѣление на стокитъ, на суровитъ материали, на хранитъ, на фабрикатитъ, защото само при едно ново разпредѣление на стокитъ, наредъ съ златото, ще може да се оживи търговскитъ обмѣнъ и да се създадатъ условия за ново, нормално стопанско развитие на отдѣлнитъ народи. И, както предлагаше недавна единъ авторъ, трѣбва да се потърси разрешение на въпроса за едно ново разпредѣление и на хората както се изказа преди нѣкое време германскитъ министъръ Щегервалдъ; Германия трѣбва да изнесе

или стоки, или хора — тя не може вече да храни туй население, което става за нея едно голѣмо бreme, главно поради увеличение на безработицата. И ние наистина констатираме днесъ вече известни стремежи въ туй отношение.

Но не трѣбва да забравяме, г. г. народни представители, че международнитъ споразумения ставатъ много трудно. Ние знаемъ, какъ мъчно се постигатъ споразумения въ Женева, ние знаемъ, какъ мъчно се постигаха едно време споразумения въ Хага — Хагскитъ конференции. Особено по тѣзи въпроси, които засѣгатъ много отблизко и много отдалеко отдѣлнитъ народи, отдѣлнитъ държави, споразумения не лесно могат да станатъ. Ние констатираме, какво стана, напр., съ конференцията по митническитъ тарифи. Въ 1927 г. тя се събра съ надежда, че ще може да спре поне постоянното увеличаване на вноснитъ мита, обаче ние констатираме, че не само вноснитъ мита не преставатъ да растатъ, но, напротивъ, всички държави, и преди всичко Англия, люлката на либъръ-ешанжизма, сѣ принудени да прибѣгватъ сега къмъ увеличение на вноснитъ мита. Така че, когато разсъждаваме какъвъ ще бѣде лѣкътъ на тази криза, всички вече сѣ съгласни — безъ, разбира се, оторизирани представители на държавитъ — че ще трѣбва да се пристѣпи преди всичко къмъ премахване на военнитъ дългове и на репарациитъ, че ще трѣбва да се ликвидира съ това тежко наследство отъ войната, което ще остане, може-би, като единъ позоръ за човѣчеството. Защото войната бѣше единъ позоръ, но последицитъ отъ нея, изразени въ мирнитъ договори, сѣ единъ втори, още по-голѣмъ позоръ за човѣчеството.

На второ мѣсто, трѣбва да се дойде, както казахъ, до едно ново разпредѣление на златото и на стокитъ.

На трето мѣсто, трѣбва да се направи една редукция на външнитъ задължения на отдѣлнитъ държави. Азъ ще ви посоча само две цифри, за да ви покажа, какво е днешното положение на Европа. Европа — безъ Германия — дължи на Америка 22 милиарда долара, или 500 милиарда френски франка. Само Германия дължи 250 милиарда френски франка. Следователно, имаме едно общо задължение отъ 750 милиарда френски франка, равни на 125 милиарда златни франка — една колосална сума, която днесъ европейското стопанство по никой начинъ не може да понася вече, и едно намаление на тая сума ще се яви наложително. Тия срещи, които ще станатъ тепърва въ Вашингтонъ, иматъ тая именно целъ — да намѣрятъ лѣкъ за излизане отъ едно положение, което е наистина страшно, което е мъчно.

Но същевременно ние не трѣбва да забравяме, че наредъ съ тѣзи международни усилия за разрешение на дълбоката стопанска и финансова криза, която раздрусва свѣтъ, нито една държава не трѣбва да се отказва да прибѣгне до ония срѣдства и до ония мѣрки, които е необходимо да вземе въ своето собствено законодателство и въ своето собствено управление.

Какви сѣ тия мѣрки и какви сѣ тия срѣдства? Икономии, каза го уважаемиятъ нашъ председателъ, г. Малиновъ. Икономии, икономии, икономии! Тия икономии е необходимо да се направятъ отъ държавата. Демократическиятъ съговоръ бѣше длъженъ отдавна да започне съ тия икономии. Той пое дори едно формално задължение и пердъ Съвета на Обществото на народитъ, и пердъ Финансовия комитетъ въ това направление, но въ своето 2—3 годишно управление следъ това решение той не направи абсолютно нищо. Следователно, първата задача на всѣко едно българско правителство въ тия тежки минути, които преживява страната, е да мине къмъ режима на икономии, разбира се, икономии справедливи, икономии целесъобразни, икономии, които ще бѣдатъ най-малко болезнени, а не икономии, които биха се направили въ ущърбъ на държавното стопанство или на нашата култура. Така че, една политика на икономии, обаче целесъобразна, разумна, се налага по необходимостъ на българската държава, както днесъ се налага на всѣка една държава, на всѣки единъ народъ.

На второ мѣсто, трѣбва да минемъ и къмъ едно увеличение на производството. Наистина, това звучи малко парадоксално: днесъ, когато всички се оплакватъ отъ едно препроизводство, увеличението на производството ще засили само това препроизводство. България е, обаче, една земеделска страна, и тя все пакъ ще разчита на онова, което ще произвежда, и колкото то е повече, много естествено, толкова тя ще може да се справи по-лесно съ тежитъ условия, при които живѣе. Другъ е въпросътъ за индустриалнитъ страни, гдето въпросътъ е поставенъ много по-мъчно, защото увеличението на производството натрупва извънредно голѣми стокозе, които не могатъ лесно да се разпродадатъ. А една малка България, която не може съ своето земеделско производ-

ство да влияе върху общото производство въ земледелието, много естествено, че тя не трябва да се спира пред този парадокс — въ момента на най-голямо производство, тя да увеличава своето производство. Защото азъ съмтамъ, г. г. народни представители, че не е далечъ денятъ, когато ще се изживе тази криза. Признани за изживяване ние, наистина, не констатираме, обаче човѣчеството е дошло до такъвъ кръстопътъ, че трябва чакъ по-скоро да опредѣли, накѣде ще се движи. И азъ се надѣвамъ, че човѣчеството ще намѣри едно, колкото е възможно, по-сполучливо разрешение на този въпросъ, защото цивилизацията, която е творение на вѣковете, не може да бѣде така лесно пожертвувана. Тя трябва да бѣде спасена и ще бѣде спасена именно съ общитѣ усилия на всички народи, съ общитѣ усилия на всички държави. Разбира се, това изведнажъ не може да стане, но все пакъ ние констатираме вече една ориентировка въ това направление. Върши се въ банкерскитѣ сѣбди, върши се въ производителнитѣ слоеве, върши се въ самитѣ правителства, върши се въ самото Общество на народитѣ. И, вървейки нататъкъ, ние ще можемъ да достигнемъ до едно международно разрешение на кризата. Обаче оня народъ, който вземе въ себе си необходимитѣ мѣрки, създаде необходимитѣ мѣроприятия за едно по-лесно изживяване на кризата, много естествено, по-лесно ще дочака оня денъ, когато разрешението на тази криза ще бѣде поставено на международна основа.

Следъ тия нѣколко бележки, г. г. народни представители, върху нашето финансово и стопанско положение — по необходимостъ, много кратки — и връзка, която съществува между него и международната конюнктура въ днешния моментъ, азъ ще премина на вторъ единъ въпросъ, върху който ще искамъ по-подробно да се спра — върху въпроса за нашата външна политика.

Мнѣно е, г. г. народни представители, да се управлява външната политика на една победена страна. Бисмаркъ нѣкога казваше, че е мнѣно да се управлява и една държава победителка, защото последната винаги ще бѣде обградена съ неприятели. Тѣ ще ѝ завиждатъ, ще ѝ обграждатъ като съ обрѣжъ, и заради туй нейната дипломатия трябва да бѣде бдителна, трябва да бѣде зорка, внимателна. За нещастие, България не е победителка, а е победена. Въ сѣщото време ние констатираме, че тя е обградена съ единъ обрѣжъ отъ неприятели. Наистина, това бѣше презъ войната. Отъ войната се минаха 12 години, много вода изтече, има безспорно едно подобрене въ международнитѣ отношения, има едно подобрене и въ отношенията между България и нейнитѣ съседи, обаче това подобрене още не е отишло тѣй далечъ, че ние да можемъ съ спокойствие да гледаме на бъдещето развитие на нашитѣ международни отношения. Напротивъ, ние констатираме, че редица въпроси между насъ и нашитѣ съседи стоятъ още неразрешени, висещи. Ние виждаме, че не сѣмъ настѣпили условия за едно пълно, трайно и рационално разрешение на всички спорове между насъ и нашитѣ съседи и за едно изглаждане на ония препятствия, които и досега съдѣватъ нашитѣ нормални отношения съ съседнитѣ намъ държави. Мнѣно е, казвамъ, да се управлява една държава, която е победена; мнѣно е, когато е тя малка, защото колкото и днесъ вече правото да взема надмощие надъ силата въ международнитѣ отношения, все пакъ силата на отдѣлнитѣ държави не е безъ значение въ това направление. Ние констатираме, че всички усилия, които се направиха досега за едно заличаване на послѣдствията отъ войната, за едно премахване на това раздѣляне на народитѣ на победители и победени, сѣмъ напраздни. Ние се намираме подъ тежестта на единъ договоръ, Ньойския, който не само по наша преценка, не само по преценката на нашитѣ бивши съюзници, но и по преценката на самитѣ ония, които го създадоха, въ сѣщностъ не е единъ договоръ, а единъ диктатъ. (Нѣкомъ отъ мнозинството рѣколнѣската) Люсиенъ де Фоайе неотдавна казваше: „Мирътъ въ Версайль, въ Сенъ-Жерменъ, въ Трианонъ, въ Ньой не бѣше уговоренъ, а бѣше диктуванъ“. Това е истината, която ние трябва да оценимъ; това е Ньойскиятъ договоръ, подъ режима на който е заставена и досега, 12 години следъ войната, да живѣе нашата държава и да се развива нашиятъ народъ. Българското Народно събрание, българското народно представителство е казало отдавна своята дума върху Ньойския диктатъ и я е казало много сполучливо, дало е една съвършено вѣрна преценка на положението, което Ньойскиятъ договоръ създаде на българската държава. Азъ ще си позволя да прочета декларацията, която Народното събрание е приело на 9 ноември 1919 г. почти единодушно. Въ тая декларация именно се характеризира Ньойскиятъ договоръ и се очертаватъ послѣдствията и влиянията, които той ще има върху България и

върху отношенията на балканскитѣ държави. Тамъ четемъ: (Чете) „Съ чувство на безгранична скръбъ Народното събрание узнава, че последната дума на великитѣ съюзени сили по условията на мирния договоръ съ България остава неизмѣнна.

„Потѣпкватъ се всички оповестени принципи за международна правда и за свободно самоопредѣляне на народитѣ. Българскиятъ народъ се наказва съ крайна жестокостъ.

„Вмѣсто право на самоопредѣляне чрезъ плебисцитъ за откъснатитѣ части отъ българския народъ, касатъ се нови части отъ тѣлото му, за да се поставятъ подъ чуждо робство.

„Вмѣсто най-прѣкъ териториаленъ излазъ на Егейско море, отнема се на България единственото ѝ пристанище на Егейския брѣгъ.

„Вмѣсто гарантиране на свободенъ политически и икономически животъ на страната ни, България се вижда осѣдена на политическо и стопанско поробване.

„Вмѣсто единъ миръ, който да донесе омиротворение на Балканитѣ, изкопаватъ се нови ями, отравятъ се още повече отношенията между балканскитѣ народи.

„Срещу такъвъ миръ Народното събрание сѣмъта за свой дългъ въ този трагиченъ моментъ да издигне високо още единъ пътъ, въ името на цѣлия български народъ, гласъ на протестъ.

„Никакви прегръщения на управницитѣ на България не могатъ да оправдаятъ жестока присѣда, произнесена надъ българския народъ и неговото бъдеще.

„Въ името на историческата правда, въ името на оповестенитѣ принципи за свобода и справедливостъ дори къмъ слабигъ; въ името на милиони невинни българи, които иматъ право да живѣятъ своя свободенъ националенъ животъ, Народното събрание протестира противъ този миръ на неправда, и, като оставя на отговорността на правителството и по-нататѣшнитѣ му мѣроприятия за запазване на интереситѣ на България, минава на дневенъ редъ“.

Г. г. народни представители! Онова, което нашето Народно събрание преди 12 години е казало, на 9 ноември 1919 г., е било едно пророчество. Точно тѣй, 12 години следъ тая декларация, ние намираме международно Балканитѣ въ едно положение не на миръ, а на постоянно недобро, въ едно положение не на спокойствие, а на постоянни борби между балканскитѣ държави. Причината за всичко това, безспорно, е договорътъ, който днесъ се осѣжда даже оттамъ, отдето той бѣше създаденъ. Все пакъ, разбира се, онова, което тоя или тия договори ни даватъ като едно позитивно право, ние трябва да се стремимъ да го изпълнимъ. Въ Ньойския договоръ ние намираме три клаузи, които сѣмъ въ полза на България: първо, клаузата за покровителство на малцинствата; второ, клаузата да искаме разоръжение на нашитѣ съседи, и трето, клаузата да искаме единъ икономически излазъ на Егейско море. Това сѣмъ тритѣ въпроси, които трябва да интересуватъ винаги българската политика, защото тѣ сѣмъ въпроси, които получаватъ своето разрешение въ самитѣ мирни договори. Колкото тия договори да бѣха насочени противъ насъ, колкото тѣ да бѣха една заповѣдь отъ нашитѣ противници да ги изпълнимъ, и съ постановления, които сѣмъ насочени само противъ насъ, ние все пакъ трябва да констатираме, че въ тия три точки има положителни права и, естествено, трябва да се грижимъ за тѣхъ.

Когато се заговори, г-да, за народнитѣ малцинства, обикновено нашитѣ съседи говорятъ, че това е въпросъ за реваншъ, че това е единъ видъ български империализъмъ. Нищо подобно. Нито въ мисълта на самитѣ насъ, нито въ мисълта на онѣзи, които създадоха мирнитѣ договори, въпросътъ за народнитѣ малцинства не се схваща като единъ въпросъ за реваншъ, или като единъ въпросъ за разрушение на установения миръ. Напротивъ, въ писмото, което Клемансо, като председателъ на конференцията отпрати на 24 юни 1919 г. до Падеревски, председателъ на полската делегация, се изтъква хуманитарниятъ характеръ, който носи режимътъ на малцинствата. Въ това писмо Клемансо подчертава, че правата, които се даватъ на малцинствата, не се даватъ съ целъ да се разкъсва държавата, въ която тѣ живѣятъ, а, напротивъ, за да се установи една по-голяма хармония въ тая държава. Защото, ако такива права не бѣдатъ дадени на малцинствата, естествено, тогава тѣ ще прибѣгнатъ до други сѣдства за борба. Това е смисълътъ на онова, което Клемансо каза въ своето писмо отъ 24 юни 1919 г.

Така се разглежда този въпросъ и въ Обществото на народитѣ. Дори всичкитѣ решения на Обществото на народитѣ отъ 1920 г. насетне подчертаватъ, че въпросътъ за защита на малцинствата не е единъ политически въпросъ.

а е единъ въпросъ юридически, и заради туй насочватъ ония, които се оплакватъ противъ режима на малцинствата, да отиватъ не толкова въ Женева, колкото въ Хага, предъ Постоянния съдъ за международно правосъдие.

Туй се схваща този въпросъ и отъ страна на ония, които минаватъ като най-добри теоритици на въпроса за малцинствата. Така, напр. д-ръ Шиманъ, редакторъ на списанието „Nation und Staat“, който минава за единъ отъ най-добрите теоритици на миноритарния въпросъ, казва въ една статия, поместена въ това списание презъ м. августъ 1928 г., следното: (Чете) „Правата на малцинствата иматъ за целъ не да приготвятъ поглъщането или претопяването на последните, но да се намъри едно ново схващане за държавата и за личнотата къмъ държавата, при който не би се спъвало културното развитие на всъка една народностъ“. Следователно, да се отдѣли понятието на народността отъ това на държавата и да се фиксиратъ сферитъ на респективната компетентностъ на тия два организма. Срѣдството, за да се осъществи този идеалъ, е да се гледа на всъка народностъ, на всъко малцинство като на нѣко цѣло, като на единъ колективитетъ. „Миноритарниятъ въпросъ“ — продължава д-ръ Шиманъ — „за теоритичитъ на движението не е въпросъ за отношенията между личността и държавата; напротивъ, той се явява като отношение на единъ колективитетъ къмъ самата държава, съ задача държавата да позволи на този колективитетъ да се грижи за своята култура, за своитъ училища, за своитъ театри, за своитъ музеи, за своя печатъ. Държавата запазва онова, което се отнася до обществения редъ, до полицията, до правосъдието, до общественитъ работи, но не и онова, което се отнася до културата на народнитъ малцинства“.

Виждате, г. г. народни представители, какъвъ е характерътъ на малцинствения въпросъ, туй както го схващатъ най-добрите теоритици на този последния. И когато у насъ, или на Балканитъ, се заговори за малцинствата, никога не трѣбва да се разбира, че това е въпросъ за реваншъ, или въпросъ за империалистическа политика. Напротивъ, това е дълъгъ на онѣзи, които иматъ свои сънародници въ чужда територия, да се грижатъ за тѣхъ. Защото, г. г. народни представители, какъто и да се говори, народността е едно цѣло, тя не може да бѣде дѣлена; надъ политическитъ граници съществуватъ граници на отдѣлнитъ народности. Това изтъкваха най-добрите теоритици и практики по националния въпросъ презъ XIX вѣкъ. Дори единъ италиански авторъ, Манчани, отиде дотамъ, че каза: „Основата на международното право е народността, а не трѣбва да бѣде държавата“. И туй е схващането на всички ония, които днесъ работятъ по миноритарния въпросъ. Народността представлява отъ себе си едно културно цѣло, тя може да бѣде политически разпокъсана, тя може да живѣе въ различни държави, но нейнитъ културни интереси сѣ общи, нейнитъ културни интереси не могатъ по никой начинъ да бѣдатъ разбивани и раздѣляни. Следователно, туй схващана народността, тя има право да се ползува отъ всички права, които миноритарнитъ договори ѝ дадохъ. И онѣзи държави, които не изпълняватъ постановленията на миноритарнитъ договори, отъ гледна точка на международното право, вършатъ едно международно престѣпление, единъ междудържавечъ деликтъ. Намъ постоянно се казва: *pacta sunt servanda*, т. е. договоритъ трѣбва да бѣдатъ изпълнявани стриктно. Е добре, ако ние изпълняваме всичкитъ онѣзи тежки задължения, които ни сѣ наложени, имаме право да искаме отъ ония, съ които сме партньори въ тѣзи договори, да изпълняватъ и тѣ по-малкитъ задължения, които тежатъ върху тѣхъ, да дадатъ права, да дадатъ свобода, да дадатъ културна автономия на нашитъ малцинства. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството и говориститъ)

Нѣкой отъ работницитъ: Само Съветска Русия дава свобода на малцинствата

Г. П. Геновъ (р): Това е, г. г. народни представители, нашето гледище по въпроса за малцинствата. Това е гледището и на всички народи, на всички държави, които иматъ миноритарни населения. Въ Македония, въ Добруджа, въ Бесарабия, въ Западнитъ покрайнини, въ Тракия, безспорно, трѣбва да бѣдатъ обезпечени нѣкои права по реда, който се предвижда въ международнитъ договори. Въ самитъ договори за покровителстване на малцинствата ние четемъ, че Обществото на народитъ е онзи институтъ, който е повикалъ да се грижи за защита на правата на миноритарнитъ населения. Вѣрно е, че този институтъ и досега не може да изпълни тѣзи свои задължения, но въ всѣки случай има известни усилия, дѣватъ се известни благородни дѣйци въ туй отношение, както

бѣше, напр., бившиятъ представител на Канада, сенаторътъ Дандюранъ, който въ продължение на две години се бори за подобрене на процедурата за защита на малцинствата съ целъ да се направи тая защита колкото е възможно по-ефикасна. И други работи сѣщо така могатъ да се насочватъ въ туй-направление. Нека се надѣваме, че Обществото на народитъ ще схване голѣмото значение, което въпросътъ за малцинствата има за онѣзи народи, които последната война разпокъса, отъ които тя откъсна части и ги хвърли въ други територии. Но сѣщото това трѣбва да разбератъ и нашитъ съседни. Отношенията между държавитъ трѣбва да бѣдатъ долни; трѣбва, колкото е възможно, да почиватъ на повече законни основания. Обаче тия отношения никога не могатъ да бѣдатъ нормални, щомъ като има известни болезнени проявления, които засѣгатъ частъ отъ народността, която съставлява тая държава. Всѣко едно действие, което засѣга българитъ въ Добруджа, въ Македония, въ Бесарабия, се отразява болезнено въ сърдцето на българина, както болезнено се отразява въ Буда-Пеща всѣко едно несправедливо действие, което се извършва срещу маджаринъ въ Трансилвания, и въ Берлинъ — срещу нѣмецъ въ Горна Силезия или въ Чехия.

Г. г. народни представители! Положението на нашитъ малцинства въ този моментъ е едно отъ най-трагичнитъ. Нито едно малцинство не е поставено при такива тежки условия, както българскитъ малцинства. И ние констатираме, че навсѣкѣде малцинствата се радватъ на много по-голѣми права, отколкото нашитъ малцинства въ съседнитъ държави. Вѣрно е, че не навсѣкѣде режимътъ е еднакъвъ. Нѣкъде има смекчение на режима, но все пакъ, общо взето, миноритарнитъ клаузи на мирнитъ договори не се изпълняватъ отъ нашитъ съседни. И това не е само наша констатация, това е констатация на Международния съюзъ на дружествата за миръ и Общество на народитъ. Неговата констатация е, че нашитъ съседни не изпълняватъ своитъ задължения по отношение на малцинствата и специално по отношение на българскитъ малцинства. Ромъния, вѣрно, признава съществуването на българска народностъ въ ромънската държава. Това, безспорно, е единъ плъсъ. Гърцитъ, обаче, и досега държатъ едно свършено неопредѣлено поведение по този въпросъ. Въ нѣкои случаи тѣ говорятъ за българско малцинство, въ други случаи, обаче, говорятъ за славяногласно малцинство въ грѣцка Македония. Забелязваме една голѣма непоследователностъ въ държането на Гърция по този въпросъ. Така, на Букурещката конференция презъ 1913 г. единъ отъ грѣцкитъ делегати, Политисъ, предлага да се подпише една конвенция между България и Гърция за респективното покровителство на малцинствата. *Les Communautés, grèques en Bulgarie et les Communautés bulgares en Grèce*. Изрично е казано това въ конвенцията, значи, за грѣцкитъ общини въ България и за българскитъ общини въ Гърция. Сѣщо така въ конвенцията за доброволно изселване отъ 27 ноември 1919 г. се говори за български малцинства въ Гърция и за грѣцки малцинства въ България. Въ конвенцията, подписана на 24 септември 1924 г. между г. Калфовъ, като министъръ на външнитъ работи, и г. Политисъ, като представител на Гърция въ Женева, сѣщо така констатираме, че грѣцитъ признаватъ, какво славянското население въ Гърция е българско — навсѣкѣде се подчертава българскитъ характеръ на това население. По-късно, обаче, когато грѣцкитъ парламентъ отказа да ратифицира конвенцията и Гърция трѣбваше да даде обяснение за това предъ Обществото на народитъ, грѣцкитъ представителъ Венизелосъ и тогавашниятъ министъръ на външнитъ работи на Гърция Какламаносъ започватъ да говорятъ за „minorité slave“ вмѣсто за „population bulgare“, както се говори въ конвенцията. И трѣбва да се съжалева, че отъ наша страна, по поводъ това грѣцко денатуриране на истината, не е направенъ единъ протестъ предъ Обществото на народитъ.

В. Домузчиевъ (нац. д. о.): Защото искатъ да ни направятъ всички южни славяни.

Г. П. Геновъ (р): Азъ нѣма да се спирамъ по-нататкъ върху положението на българскитъ малцинства. Както казахъ, то е много тежко, то не може да се сравни съ положението на малцинствата въ нѣкоя друга държава, особено съ положението на малцинствата въ Чехословакия, където тѣ иматъ извънредно голѣма свобода, или съ положението на малцинствата въ Дания, или въ Летуния, или въ Польша. Положението на българскитъ малцинства и, изобщо, на малцинствата на Балканитъ, е трагично. Нашитъ малцинства въ Македония нѣматъ право да четатъ блъ-

гарска книга. Въ Гърция, може би, тѣ могат да говорят у дома си български езикъ, но никакви външни проявления на този езикъ ние не можем да намерим тамъ: нито български училища, нито български църкви, нито български печатници, нито български издания. За положението въ Югославия не бива даже да се говори — всички знаете какво е то. Въ Добруджа има една малка, относителна свобода, но и тя далеч не е удовлетелна.

А какво е положението на малцинствата въ другитѣ културни страни? Азъ ще ви цитирамъ какво се пише въ читанкитѣ на нѣмскитѣ училища въ Чехословашко и което се учи отъ нѣмскитѣ деца въ чехословашката република. Това го изнася единъ чехословашки авторъ, Auerhan, въ своето съчинение „Die Sprachlichen Minderheiten in Europa“. Тамъ ние намираме четива като следното, които се четатъ въ нѣмскитѣ училища въ чехословашката република. Озаглавено е „Doutshe Heimat“, „Нѣмско отечество“. (Чете): „Ние сме нѣмци и трѣбва да се гордѣемъ, че сме нѣмци. Ние произхождаме отъ нѣмски родители; говоримъ нѣмски езикъ, имаме нѣмски нрави и обичаи. Ние мислимъ и чувствуваме, говоримъ и действуваме като нѣмци. . . Ние знаемъ, че принадлежимъ къмъ другитѣ нѣмци и заедно съ тѣхъ образуваме нѣмския народъ. Ние обичаме нашето нѣмско отечество и ще му останемъ вѣрни при щастие и нещастие“. Въ едно стихотворение, пакъ въ тия читанки, ние четемъ следното:

„Нѣмски сж твоятъ духъ, твоята пѣсень, твоята речъ,

Твоятъ народъ, твоята гордостъ и най-високиятъ ти защитникъ.

И каквото и да се случи и да стане

По нѣмски ще бие твоето сърдце до последния часъ“. Това се пише въ читанкитѣ на нѣмскитѣ училища въ чехословашката република. Една културна държава гърпи това, една културна държава допуска това, защото тамъ има друга доктрина, тамъ има доктрината, че само въ сътрудничеството на отдрѣжитѣ народи лежи залогътъ за преуспѣването на самата държава. Тукъ, на Балканитѣ, за нещастие, съществува друга една доктрина — че целта на държавата е и трѣбва да бѣде да погълне миноритарнитѣ население, като ги претопи въ своята маса и по тоя начинъ, естествено, да създаде една мощна държава за смѣтка на своитѣ съседи.

В. Домузчиевъ (нац. л. о): Не и България — това да се отбележи.

Г. П. Геновъ (р): Освенъ България. — Така че тукъ, на Балканитѣ, нашитѣ съседи победители водятъ една политика на постоянно асимилиране на нашитѣ малцинства. Обаче, г. г. народни представители, ние живѣемъ въ XX вѣкъ. Днесъ, въ вѣка на културата, на прогреса, азъ казвамъ, че асимилацията е невъзможна, и водятъ погрѣшна политика ония, които смѣтамъ, че могат да асимилиратъ българскитѣ малцинства.

Преди нѣколко дни идва при мене единъ българинъ отъ Добруджа. Преди нѣколко седмици обиколил Бесарабия — една областъ, въ която има 400 хиляди българи, които ние сме забравили, но една областъ, която е дала твърде много на българската наука, на българската култура и на българската държавност, една областъ, която е родила и нашиятъ председател на Народното събрание — г. Малиновъ. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството) И тамъ, въ тая Бесарабия, има едно село, Задунайка, населено съ българи, преселени отъ преди 100 и повече години отъ България. Въ това село преди повече отъ 60 години се построява училище, обаче нѣмало учителъ. Най-после идва единъ младежъ, който става учителъ за 8 месеца въ това село. И въ продължение на тия 8 месеца той запалва единъ силенъ духъ на национално съзнание въ българското население тамъ. Този младъ учителъ не е билъ никой другъ, освенъ нашиятъ националенъ герой Христо Ботйовъ. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството) Минаватъ се две-три години, идва вестъ въ това село, че даскалтѣ огнесловещъ, както го нарича населението, отишелъ да се бие за свободата на България и тамъ нѣкъде въ Врачанския балканъ пада поразенъ отъ вражески куршумъ. Населението, естествено, е затрогнато силно отъ този жестъ, който направя Христо Ботйовъ за свободата на България. И какво решава то? Затваря това училище и го направя светилище: отваря го само на св. св. Кирилъ и Методий и на Великденъ, когато се отслужва служба въ паметъ на българския националенъ герой. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството, сговориститѣ и др.) Виждате какъ това население, откъснато отъ своята майка родина, което живѣе тамъ нѣкъде далечъ, изоставено отъ своитѣ, забравено отъ своитѣ, подложено на една асимилация, вчера руска, днесъ ромънска,

продължава да пази заветитѣ на своитѣ дѣди и да пази своя националенъ духъ. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството, сговориститѣ и др.)

Какво показва това, уважаеми г. г. народни представители? Това показва, че духътъ на народа е здравъ, че духътъ на народа е бодъръ и че не може тъй лесно да се мисли за една асимилация на чуждо население, колкото то и да е слабо, колкото то и да е изоставено. И ние виждаме, че въ Бесарабия, която ние бѣхме забравили, започна да излиза преди нѣколко месеца български вестникъ, първиятъ вестникъ въ тази страна, който има за целъ да събуди националното съзнание въ този изоставенъ и забравенъ български край. И пишатъ тамъ, въ този вестникъ, хора, които сж позабравили българския езикъ, нареждатъ съ руски букви на своето народно наречие, на което говорятъ въ Сливенско и Ямболско, съ своитѣ „квито“ и „квято“. Този вестникъ вече се пуца като пръвъ факелъ на народната свѣстъ. И ако нашитѣ съседи ромънитѣ разбиратъ своя интересъ, тѣ сами трѣбва да поощрятъ това народностно движение тамъ на българския елементъ, защото чрезъ тази акция това население откъсва своя погледъ отъ Москва и го насочва къмъ София, където се държи днесъ нависоко голѣмиятъ факелъ на българското единство и на българската култура. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството, сговориститѣ и др.) Азъ бихъ желалъ въ Букурещъ да разбератъ тази проста истина, да разбератъ, че само по този пътъ, че само по този начинъ ние наистина можемъ да установимъ добросъседски отношения съ нашата северна съседка. Защото онова, което става въ Добруджа, онова, което става въ Западнитѣ покрайнини, онова, което става въ Македония — всичко това се откликва болезнено въ нашитѣ сърдца, тъй като, каквото и да се говори днесъ за интернационализъмъ, все пакъ народността си остава като една голѣма сила и като единъ голѣмъ факторъ въ човѣшкия животъ. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството, сговориститѣ и др.)

Така че, уважаемо Събрание, положението на българскитѣ малцинства, макаръ да е толкова тежко, толкова мизерно, все пакъ дава надежди, че тѣзи малцинства ще запазятъ своята национална принадлежностъ, своя народностенъ духъ при каквито и условия да бѣдатъ поставени.

Азъ виждамъ какво става, напр., въ грѣцка Македония. Вие знаете, че г. Венизелосъ, въ заседанието на Обществото на народитѣ, където е билъ заедно съ Какламаносъ, на 25 юний 1925 г. е заявилъ: „Ние ще дадемъ училища и църкви на българитѣ, достатъчно е само тѣ да ги поискатъ“. Обаче, българското население не иска тѣзи училища, българското население не смѣе да иска тѣзи училища. Азъ получавамъ писма отъ южна Македония, отъ хора непознати, които живѣятъ въ мѣста, където не съмъ ходилъ, които сж чели онова, което азъ съмъ писалъ тукъ-тамъ. Въ тѣзи писма, нѣколко вече, се описва тежкото положение на българското население тамъ. Напр., въ едно писмо отъ Солунъ ми пишатъ следното: (Чете) „Солунскитѣ вестници не само подробно и явно не писаха по тѣзи исторически извления на г. Венизелосъ, но много отъ тѣзи вестници го атакуваха и писаха: „Какво търсятъ български училища въ Гърция, когато ние затваряме чуждитѣ?“. Най-изплашеното малцинство сме ние тука, въ грѣцка Македония. . . Ако се намѣри нѣкой по-сърдеченъ, ще го заплашатъ. Пъкъ и нѣмаме на кого да се оплакваме, защото никой не ще да ни чуе и затова 18 години все въ уплахъ живѣемъ, защото, ако да нѣмахме този уплахъ, щѣхме да отидемъ или да изпратимъ единъ меморандумъ съ една комисия, която да се яви предъ г. Венизелосъ да поиска, щото църквитѣ и училищата да се върнатъ. Но кой смѣе да се представи предъ г. Венизелосъ? . . . А какво казва Михалакоополусъ предъ атинскитѣ вестници: „Благодарение поддръжката на малкия Антантъ и на Полша, и на Гърция, тия държави имаха голѣмъ успѣхъ противъ малцинствата и въ комисията въ Събранието на Обществото на народитѣ“. Това именно писмо и редъ други характеризиратъ какво е положението на нашитѣ българи въ южна Македония, където гърцитѣ смѣтатъ, че има само едно славяногласно население. Виждате, че това население не е никаква славяногласно население. То е българско население, то пише тъй, както пиша азъ и както пишете вие; то говори тъй, както азъ говоря и както вие говорите. Много естествено, че при туй положение ние имаме всичката възможностъ да държимъ откритъ този въпросъ за нашитѣ малцинства, и това трѣбва да бѣде основата на нашата външна политика. Едно позитивно право, признато ни отъ международни договори, които не ние наложихме, а великитѣ съюзници наложиха на нашитѣ съседи, това позитивно право въ всѣки случай трѣбва да се стремимъ да го упражнимъ. Защото, г. г. народни представители, това не е само наше право, това е нашъ дългъ — дългъ

като българи, дългът като свободни чада на нашия народ, които имат всичките задължения да се грижат за ония части от тоя народ, които, по едно нещастно стечение на събитията, по наша вина и по чужда вина, останаха вън от нашите предели. (Ръкопляскания отъ говористите и мнозинството)

Когато говоря за нашия миноритарен въпрос, аз не мога да не кажа, че нашият миноритарен въпрос и изобщо нашите въпроси са много малко познати въ чужбина. Аз констатирам, че въ всички съчинения, които излъзоха през последните години по въпроса за малцинствата, нито въ едно не е предадено действителното положение на българските малцинства въ съседните държави. Имам предъ себе си няколко съчинения Навсѣкѣ — и въ Ромъния, и въ Югославия — числото на българските малцинства е предадено съвършено малко. Въ какво съчинение сочатъ, че въ Ромъния има само 120.000 души българи, когато само въ Бесарабия има най-малко 300—350 хиляди българи. Даже въ Македония не сочатъ никакви българи, и сочатъ само македонски славяни или македонско население. Така че трѣбва да се констатира, че ние не сме направили почти нищо, или правимъ много малко, за да пропагандираме нашия миноритарен въпрос въ чужбина, тамъ, отгдето ние можемъ да чакаме единъ денъ разрешението на тоя въпросъ. Азъ също така трѣбва да констатирамъ, че непознаване на въпроса съществува даже въ такава институция, каквато е Карнегиевата дотация. Въ една статия, която азъ отправихъ до списанието, което тая дотация издава, „Esprit International“, констатирамъ, че тамъ има едно дълбоко непознаване на нашите въпроси. Така на редица положения, които азъ изнесохъ, ми се правятъ възражения, които издаватъ действително едно непознаване на въпроса. Напр., азъ констатирамъ числото на училищата и на църквите, които съществуватъ въ Македония до балканската война; тамъ бележатъ: „Тѣ бѣха дълбоко на българската пропаганда“. Това е списание на Карнегиевата дотация, оная, която въ 1913 г. изпрати известната международна комисиия да констатира неправдата, която бѣ извършена спрямо България съ Букурещкия миръ. По-нататъкъ азъ казвамъ: „Днесъ всички български училища и църкви тамъ са унищожени“; отговарятъ ми: „Населението не ги е поискала, затова не са ги дадени“. Азъ констатирамъ числото на българите въ гръцка Македония до 200 хиляди, въ Сърбия — 700 хиляди, въ Ромъния, тоже около 700 хиляди; отговарятъ ми: tout a fait exagéré — съвсемъ преувеличено. По-нататъкъ азъ казвамъ: правителствата не позволяватъ откриване на училища; отговарятъ ми: „C'est faut“ — това е лъжа. По-нататъкъ азъ казвамъ: нито една публикация не е позволена въ Югославия на български езикъ; отговарятъ ми: „Pas exact“ — не е точно. По-нататъкъ азъ казвамъ: населението въ Македония не може да изкаже свободно своята воля, защото е подъ единъ режимъ на потисничество; отговарятъ ми: „Pas exact“ — не е точно и т. н. Виждате какво непознаване на нашите въпроси съществува даже въ такъв просвѣтенъ центъръ, какъвто е Карнегиевата дотация.

Нѣкой отъ мнозинството: Кой отговаря?

Г. П. Геновъ (р): Редакционниятъ комитетъ на списанието.

В. Домузичевъ (нац. л. о): Мислите ли, че е резултатъ на непознаване на въпроса, или е платенъ отговоръ?

Г. П. Геновъ (р): Резултатъ е на непознаване въпроса, защото въ комитета влизатъ, наредъ съ г. Политисъ, и французи, които сигурно са били заблудени, или не са се погрижили да научатъ самата истина.

Другъ единъ въпросъ, г. г. народни представители, на който искамъ да се спра, това е въпросътъ за разоръжението. Тоя въпросъ не е отъ малко значение за българската държава. Въпросътъ за разоръжението бѣ поставенъ като едно контрактурално задължение между победителите и победените. Договорите казватъ: ще се разоръжатъ победените, за да се улесни общото разоръжение. Така че това е едно двустранно задължение. Ние изпълнихме това задължение много своевременно. Днесъ, обаче, 13 години следъ свършването на войната, констатираме, че онѣзи, които са съдоговарящи, не изпълняватъ своите задължения. И какво констатираме? Презъ последните години, споредъ сведенията, които дава Обществото на народите въ своя „Bulletin militaire“, излиза, че въоръженията не само не намаляватъ, но, напротивъ, тѣ растатъ кресчендо. Така, напр., констатира се, че Русия разполага съ една армия отъ 562.000 души, Франция — съ 360.000, а нашите съседи: Ромъния — 185.000, Югославия — 120.000 и Гърция — 67.000 души. Това са сведения, които са дадени

отъ тѣзи държави въ Обществото на народите; допускамъ, че тѣзи цифри са намалени, защото всѣка държава гледа да прикрие своето действително въоръжение.

Какво се харчи днесъ за въоръжението? Същиятъ официаленъ бюлетинъ констатира, че днесъ, като изключимъ разоръжена Германия, която харчи 24 милиарда лева, всички други велики държави харчатъ грамадни суми за същата целъ. Така, напр., Съединените щати харчатъ 102 милиарда лева ежегодно, Англия — 79 милиарда лева само въ метрополията, а съ колонитѣ и доминионитѣ — 150 милиарда лева, Япония — 33 милиарда лева, Франция — 52 милиарда лева и т. н.

Нѣкой отъ работниците: А България?

Г. П. Геновъ (р): Ще Ви кажа. — Ние констатираме едно постоянно увеличение на въоръженията. (Къмъ работниците) За да задоволя вашето любопитство, ще ви кажа, че Русия е увеличила съ 84% своите военни разходи въ последните 5 години, . . .

Нѣкой отъ земледѣлците: (Къмъ работниците) Сигурно не е вѣрно!

Г. П. Геновъ (р): . . . Франция — съ 69%, Ромъния — съ 64%, Югославия — съ 24%. Виждате, следователно, едно постоянно нарастване на въоръженията. Изключение прави България, която има воененъ бюджетъ отъ 1 милиардъ и 200 милиона лева, докато нашите съседи иматъ: Ромъния — 9 милиарда лева, Югославия — 7 милиарда лева и Гърция — 3½ милиарда лева.

Н. Падаревъ (д. сг): Въ нашия воененъ бюджетъ влиза и заплатата на войниците.

Г. П. Геновъ (р): Влиза и заплатата на войниците, понеже нашата армия е насмна. — Ако нашите съседи биха намалили своите военни бюджети на същата основа, на каквато е поставенъ нашиятъ, то, даже ако плащатъ на своите войници, както ние плащаме, Ромъния би трѣбвало да харчи за въоръжение 3¼ милиарда лева, Югославия — 2 милиарда лева и Гърция — 1½ милиарда лева, като вземемъ въ съображение числото на населението и пространството на териториите.

Така че въпросътъ за разоръжението се слага предъ всички правителства днесъ поради това, че на 2 февруарий идната година се свиква една конференция за разоръжението, въ която ще участва и Съветска Русия, която увеличава своята армия, своите въоръжени сили, тъй както ги увеличаватъ и западноевропейските държави.

Д. Икономовъ (раб): Литвиновъ даде програма за разоръжението.

Г. П. Геновъ (р): Какво трѣбва да бѣде становището на победените? Въ името на международната солидарностъ, въ името на международното равенство, всички държави трѣбва да бѣдатъ поставени подъ единъ и същъ международенъ режимъ. Това гласи и чл. 8 отъ устава на Обществото на народите, който предвижда еднакво равно и справедливо разоръжение на всички народи. И всѣка държава, която влиза въ Обществото на народите, дава декларация, че тя ще приеме решенията, които Обществото на народите ще взема тепърва по отношение на нейните въоръжения.

Тоя възгледъ на победените е изложенъ най-добре отъ г. Курциусъ, доскорошния министъръ на външните работи въ Германия, въ заседанието на Обществото на народите на 12 септември т. г. Той казва следното: „Едно просто ограничаване на въоръженията на сегашното ниво ще бѣде едно потвърждение на съществуващото неравенство и ще бѣде равносилно на единъ пъленъ неуспѣхъ на предстоящата конференция. Ето вече повече отъ 10 години, когато вследствие на една изгубена война, наложиха на Германия и на нѣкои други държави да намалятъ своите въоръжения до единъ минимумъ. Ето вече отдавна това задължение е изпълнено отъ наша страна. Германия нѣма вече ни тежка артилерия, ни военна авиация, ни подводници. Споредъ договора, разоръжаването на Германия е само една прелюдия за разоръжаването на всички сили. Изминаха 12 години. Отъ 5 години Германия е членъ на Обществото на народите, а противното задължение и досега не е изпълнено. Германскиятъ народъ не може да допусне легализирането на съществуващото положение чрезъ конференцията за разоръжаването. Разоръжението на другите народи е необходимо условие за успѣха на самата конференция. Не бива да се мѣри съ различни ар-

шини“ и да се делят и досега още народитъ на победители и победени.

Така че въпросът за разоръжението, който ще се сложи въ едно непродължително време на обсъждане въ международната конференция, свикана специално за тая цел, тръбва да получи разрешение въ тая смисъл, въ която го разбира Курциусъ. Наистина, въпросътъ не е лесенъ. Днесъ още не е свършено изчезналъ военниятъ духъ, не толкова, бихъ казалъ, между народитъ, колкото между правителствата. Правителствата сж ония, които се боятъ да минатъ къмъ смѣли отстъпки и къмъ смѣли реформи въ туй отношение. Това го изтъкна още въ 1919 г. въ Парижката конференция канадскиятъ министъръ Дохерти, който искаше Обществото на народитъ да не се компектува отъ представители на правителствата, но отъ представители, избрани отъ самитъ народи. Защото, казваше той, правителствата никога не сж наклонни да правятъ отстъпки. Тъ се боятъ и преувеличаватъ отговорността, която носятъ. Другъ е въпросътъ за народитъ, които винаги се чувствуватъ по-свободни и могатъ да минатъ къмъ по-големи отстъпки и могатъ много по-свободно да разрешатъ тия въпроси, които често пѣти за правителствата не сж разрешими. Така че, колкото и правителствата — включително, разбира се, и болшевишкото правителство — да бждатъ противъ едно подобно разрешение на въпроса, азъ мисля, че общественото мнение въ всички демократични страни ще се наложи. Опазявамъ се, че само въ съветска Русия общественото мнение не ще може да се наложи, по простата причина, че тамъ нѣма обществено мнение. (Възражения отъ работниците!) Ето защо, когато има една будна демокрация въ другитъ държави, която иска да създаде единъ новъ режимъ въ свѣта, едни нови отношения между държавитъ, тамъ, въ всичкитъ тия демократични държави, азъ съмъ сигуренъ, че ще надделѣ лозунгътъ за мира противъ лозунга за войната. И наистина, никога въ свѣта не е имало толкова пасифистични организации, колкото днесъ. Тъ работятъ навсѣкѣ, работятъ съ всички срѣдства. Не се работи само въ онѣзи държави, където нѣма демокрация, а има диктатура. (Ражкоплѣскания отъ мнозинството) Тамъ, където има диктатура, тамъ нищо не може да се направи, тамъ не могатъ да се създадатъ условия за една миролюбива политика.

Нѣкой отъ работниците: Вашата демокрация е тероръ за трудящия се народъ.

Г. П. Геновъ (р): Г. г. народни представители! Другъ единъ въпросъ, който предстои за разрешение на нашата външна политика, е въпросътъ за отношенията ни съ Гърция, единъ боленъ въпросъ, единъ въпросъ, чието неразрешаване прѣчи за установяване на нормални отношения съ нашата южна съседка. Това е въпросътъ не само за бѣжанскитъ имоти, а това сж въпроси, които засѣгатъ и редъ други отношения между насъ и Гърция.

За съжаление, тръбва да се констатира отъ тая трибуна, че гърцитъ, досега поне, не погледнаха на тия спорове между насъ и тѣхъ отъ гледището на една възможностъ за примирение и разбирателство. Тъ продължаватъ да предявяватъ искания, които въ никой случай не могатъ да бждатъ приети отъ българското правителство и отъ българския народъ, като, напиримѣр, искането имъ за изгorenото преди 20 и толкова години Анхиало. Това искане бѣ предявено отъ тѣхъ предъ Смѣсената гръцко-българска комисия и бѣ отхвърлено отъ нея, защото е покрито съ давностъ и защото е несъстоятелно, обаче гърцитъ се опитаха да атакуватъ това решение въ една статия, която тѣхенъ професоръ помѣсти въ „Jurnal de droit internationale“, за да подготвятъ почвата за ревизия на това решение. Азъ мисля, че, ако наистина на тѣзи два народа е сждено да се разбератъ, спорнитъ помежду имъ въпроси тръбва да се поставятъ въ тѣхното истинско освѣтление, да се предявяватъ само онѣзи отъ претенциитъ имъ, които наистина могатъ да бждатъ поддържани. Ако се продължава да се предявяватъ претенции само съ целъ да се шикарира, въ никой случай една спогодба между дветъ правителства, колкото и да е желателна, не ще може да се постигне.

Така че, въ туй отношение азъ смѣтамъ, че нашето правителство тръбва да държи позициитъ, които е вече заело, както по тълкуването на конвенцията Молдовъ-Кафандарисъ, така сжщо и по всички наши искания. Наистина, ние можемъ да отидемъ на арбитражъ, както се предлага отъ бившия английски министъръ на външитъ работи Хендерсонъ; обаче, г. г. народни представители, азъ искамъ да обърна вниманието ви върху опасността, която може да представлява за насъ арбитражътъ, защото арбитраж-

ниятъ сждъ ще действа въз основа на мирнитъ договори, а тѣзи договори сж създадени по такъвъ начинъ, че винаги оцетяватъ победения, а защищаватъ победителя. Имаме случая съ тѣй нареченитъ смѣсени арбитражни сждилища, които действаха въз основа на мирнитъ договори: арбитражътъ не можеше да разреши въпроса друго: яче, защото положителнитъ норми на договоритъ му заповѣдватъ да произнесе такова разрешение, каквото сж искали победителитъ въ момента. Отъ тукъ произтича, прочее, една опасностъ за правилното разрешение на всички спорове между насъ и гърцитъ чрезъ арбитражъ; арбитражътъ не ще бжде свободенъ, а ще бжде свързанъ; и той, както смѣсенитъ арбитражни сждилища, ще тръбва да се движи въ едни рамки, които често пѣти отиватъ въ разрѣзъ съ общия смисълъ на правото.

А. Мартуловъ (раб): Само балканската федеративна република ще разреши тия въпроси. (Смѣхъ всрѣдъ болшинството)

Г. П. Геновъ (р): Ето защо, г. г. народни представители, въ това отношение ще тръбва да се направи единъ опитъ, по-скоро, за директно споразумение съ гръцкото правителство, но при условие, че ще се сложатъ само въпроситъ, които могатъ сериозно да бждатъ защищавани и издържани.

Азъ ще мина и на въпроса за балканската федерация, за която отъ лѣво ми се подхвърли нѣщо.

Азъ ще мина и на въпроса за балканската федерация,

Г. П. Геновъ (р): Балканска федерация, балкански съюз! Никой въ България не може да бжде противъ едно трайно разбирателство между балканскитъ народи, защото тамъ е гаранцията за тѣхното сигурно съществуване. Три политически партии въ България — две отъ които влизатъ сега въ Народния блокъ, именно Земледѣлскиятъ съюзъ и Радикалната партия, и една, която не влиза въ него, Социалистическата партия — още при своето създаване издигнаха лозунга за балканската федерация. Обаче всички тѣ разбираха, че, докато Македония бѣше турска, този въпросъ ще се рзреша не тѣй, както се иска да се разреши днесъ, а само на почвата на създаване една автономна Македония. Това бѣше гледището на всички въ България, обаче това бѣше така, когато Македония бѣше подъ турска властъ. Днесъ вече положението е значително промѣнено, днесъ вече новитъ господари на Македония действуватъ по другъ начинъ. Все пакъ, азъ мисля, че, колкото и да е промѣнено положението, стариятъ лозунгъ, че помирение между балканскитъ народи може да стане само при една Македония автономна, не може да изгуби своята сила и своето значение. Македония въ продължение на редъ години, отъ Берлинския конгресъ до днесъ, бѣше ябълката на раздора между балканскитъ народи, тя продължава и досега да бжде ябълката на раздора между тия народи. Ако тя би получила своята свобода подъ една или друга форма — формата не е важна, важно е населението да бжде свободно, да получи право на национално самоопредѣляне — македонскиятъ въпросъ ще получи своето правилно разрешение, а едновременно съ това и идеята за балканска федерация ще направи значителенъ успѣхъ.

Нѣкой отъ работниците: Но не при капиталистическия строй.

Г. П. Геновъ (р): Азъ се боя, че въ българската политика днесъ той не може да получи правилно разрешение, поради отношенията, които и до тоя моментъ съществуватъ между балканскитъ народи. Една ревизия на тия отношения е наложителна.

В. Домузчиевъ (нац. л. о): Г. Геновъ! Какъ схващате — коя Македония?

Г. П. Геновъ (р): И дветъ Македонии.

В. Домузчиевъ (нац. л. о): Може и тритъ.

Г. П. Геновъ (р): Даже и тритъ.

Така че, при туй положение, азъ мисля, че днесъ, колкото да е желателно създаването на една балканска федерация, при съществуващитъ отношения между балканскитъ народи тя си остава все пакъ като единъ идеалъ. Това, обаче, не значи, че ние не можемъ да тръгнемъ по пътя на едно постепенно разбирателство между балканскитъ народи. Такова разбирателство наистина ще гарантира балканския миръ и ще тури край на едно извънредно тежко,

извънредно натегнато положение, което съществува между балканските народи от балканската война насетне. Решението на въпроса може да стане, на първо време, и с даването на културни права на народностните малцинства. Както казах, не само е наше право да искаме това, наш дълг е да настояваме за него. Това е едно солидно задължение на нашите съседи — да изпълняват своите задължения. Трѣбва нашите отношения да бъдат поставени на чисто, да бъдат изчистени от всички онѣзи спорове, които раздѣлят досега балканските народи. Аз не казвам, че това може да стане изведнѣж, че то може да се извърши с нѣкакъв магически жест, както господата от крайната дѣвица мислят, че е възможно да стане; но все пак трѣбва винаги да се констатира единъ прогресъ отъ всички тѣзи срещи, отъ всички конференции, отъ всички размѣни на мисли, които се правятъ. Тоя прогресъ ще окуражи общественото мнение въ отдѣлните държави, че наистина е възможно едно крайно и цѣлостно споразумение.

В. Домузчиевъ (нац. л. о): Моля Ви се, г. Геновъ! Вие участвувахте въ международни конференции, където имаше представители на останалите две Македонии; кажете ни, какъ мислятъ тѣ по този въпросъ!

Нѣкой отъ земледѣлците: Една Македония има.

Г. П. Геновъ (р): Не съмъ участвувалъ.

Така че първата стѣпка, която трѣбва да се направи въ това отношение, е да се дадатъ права на националните малцинства. Ако наистина нашите съседи се проникнатъ отъ мисълта, че преди всичко общиятъ балкански интересъ трѣбва да се постави надъ интереса на отдѣлните балкански народи; ако тѣ бъдатъ готови да минатъ къмъ отстъпки — това споразумение между балканските народи може да стане свършенъ фактъ. Обаче, ако всички ние вървимъ по линията на съпротивленията, по линията на отрицанията, по линията на враждите, естествено е, не можемъ да дойдемъ до някакво сближение. Една нова струя — струя на помирение, струя на отстъпки — трѣбва да настѣпи на Балканите, обаче туй помирение трѣбва да се започне отъ онѣзи, които сѣ силни, отъ онѣзи, които разполагатъ съ силата. Както въ международната политика помирието между народите може да стане с отстъпки отъ тѣзи, които сѣ богати и силни, така и на балканска почва помирието между балканските народи може да стане, като се започне съ известни отстъпки отъ онѣзи, които профитираха войната, а тѣ сѣ нашите съседи.

Така че, г. г. народни представители, когато говоримъ за общия балкански проблемъ, трѣбва да изхождаме отъ тѣзи съображения — че доколкото балканските народи се покажатъ готови за отстъпки, дотолкова може да бъде гарантиранъ успѣхътъ на всички тѣзи конференции, които имаха за целъ, като краенъ резултатъ, да доведатъ до помирение, до разбирателство между балканските народи. Всѣко отклонение отъ този пътъ ще ни отвлѣче въ други направления, ще ни хвърля въ други съюзи, които единъ денъ могатъ да се окажатъ фатални за Балканите и за свободата на балканските народи.

Азъ нѣма да се спирамъ, г. г. народни представители, върху други въпроси въ връзка съ мирните договори.

Нѣма да се спирамъ, напр., върху извънредно парливия въпросъ за ревизията на договорите, който графъ Апиони има смѣлостта преди 2 години да постави въ общото събрание на Обществото на народите — единъ въпросъ, по който победители и победени досега оставатъ раздѣлени: победителите стоятъ на становището, че запазването на договорите въ тѣхната цѣлостъ само може да гарантира мира, ние стоимъ на становището, че само ревизията на договорите може да гарантира свѣтовния миръ. Но това е единъ по-далеченъ въпросъ, единъ въпросъ на бъдеща политика. Може би единъ денъ народите ще дойдатъ до съзнанието, че границите, които се установиха въ Парижъ, сѣ свършено несъстоятелни, и то онѣзи народи, които днесъ поддържатъ, че основата на мира трѣбва да бъде запазването на договорите, главно на териториалните клаузи на договорите. Ние констатираме вече единъ прогресъ и въ това отношение. Ние констатираме на много мѣста въ самата Франция, която и досега крепи положението, което бѣ създадено въ Версайлъ, въ Сенъ-Жерменъ, въ Трианонъ, въ Ньойи, вече едно значително отрезвление по този въпросъ. Преди всичко и по този въпросъ се поставя вече единъ общоевропейски и единъ универсаленъ интересъ — интересътъ на свѣтовния миръ. Вече и тамъ се говори и пише, че за предпочитане е винаги да минемъ къмъ ревизия на мирните договори, щомъ се убедимъ, че тѣхното запазване е невъзможно и че тѣхното

задържане съ сила ще ни докара нова война. Свѣтътъ трѣбва да има една целъ — да избѣгне войната, защото войната действително е нѣщо страшно, нѣщо разрушително и съ непредвидими послѣдствия. И ако миналата война бѣше такава, каква ще бъде една бъдеща война? Тя ще бъде, безспорно, още по-страшна. И отъ тукъ именно се явява едно силно течение навсѣкѣ въ полза на мира, единъ миръ, който трѣбва да бъде установенъ на всѣка цена, и съ правата на малцинствата, и съ ревизията на договорите, ако щете, и съ разрушаването на самите тѣзи договори. Това е днесъ голѣмиятъ идеалъ, който се е изправилъ предъ европейските народи и предъ народите въ цѣлия свѣтъ.

Обаче наредъ съ тая голѣма политическа задача, всѣка една държава има и своя вътрешна политическа задача. Опасността за демокрацията е голѣма. Демокрацията е въ криза. И трѣбва всички демократични елементи да си подадатъ ръка, за да бранятъ онѣзи придобивки, които човѣшкитъ прогресъ и човѣшката цивилизация сѣ дали досега. (Възражения отъ работниците)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Г. П. Геновъ (р): Заплашена е демокрацията и отъ дѣсно, и отъ лѣво.

Азъ ще отговоря на господата отъ крайната дѣвица. Вие се стремите да заплашите демокрацията, да я измѣстите и да я наследите. Но какво констатираме ние въ това време? Констатираме, че болшевишките доктрини нѣматъ никакъвъ успѣхъ между работническото на онѣзи страни, които по мнението на Марксъ трѣбваше да бъдатъ пионерите на социалната революция. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството. Възражения отъ работниците) Ние констатираме, че въ Германия, че въ Англия, че въ Белгия, че въ Франция работническото страни отъ васъ. То е доста разумно. Неговите водачи виждатъ много добре опасността, която носи болшеизмътъ. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството. Възражения отъ работниците) Ако болшевишките доктрини бѣха спасителни за това работничество, то щѣше да ги пригърне, защото никой не бѣга отъ доброто, никой не бѣга отъ хубавото, никой не бѣга отъ щастieto. (Възражения отъ работниците)

Но ние констатираме, че германското работничество — тамъ, дето се родиха Марксъ, Енгелсъ и Ласалъ — ние констатираме, че английското работничество — тамъ, дето Карлъ Марксъ писа своя „Капиталъ“, тамъ дето Енгелсъ описа страшното положение на работническата класа — бѣга отъ болшевишката доктрина и дава своите усилия да крепи демокрацията. (Възражения отъ работниците)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, г-да.

Г. П. Геновъ (р): Това е, г. г. народни представители, фактъ отъ извънредно голѣмо значение въ международния животъ. Само въ страни, които сѣ останали назадъ въ своето развитие, където има непроевѣтено население, само тамъ болшеизмътъ има успѣхъ. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството. Възражения отъ работниците) Това е истината. Нито въ Германия, нито въ Англия, нито въ Франция, нито въ Белгия иматъ нѣкакъвъ успѣхъ комунистите. Тѣ и досега оставатъ тамъ едно малцинство. Тамъ голѣмата маса отъ работниците страни отъ тѣхъ. Защо? Ще ви кажа защо. Защото тамъ просвѣтените водачи на работническото виждатъ, че е за предпочитане да се пази единъ строй, който има своите дефекти, които могатъ, обаче, постепенно да бъдатъ поправени, отколкото да се сруши този строй и да дойде хаосътъ и небитието. (Рѣкоплѣскания отъ мнозинството) Ето, отъ това се боятъ германските работници, английските работници, френските работници. Тѣ странятъ отъ болшевишката доктрина, странятъ отъ болшевишките идеи, защото послѣдните могатъ да бъдатъ опасни не само за тѣзи страни — тѣ могатъ да станатъ опасни и за цѣла Европа. И затуй ние констатираме едно отрицателно поведение на работническото къмъ болшеизма. Ако наистина болшевишката доктрина бѣше спасителна за това работничество, което изнемогва, което гладува, обаче предпочита да гладува предъ хаоса, то естествено щѣше да пригърне болшеизма. (Възражения отъ работниците) Обаче то се държи отрицателно къмъ него. Това е една истина, която никой не може да отрече. (Възражения отъ работниците)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Азъ бихъ желалъ работническите представители да заявятъ, комунисти ли сѣ или не сѣ. (Възражения отъ работниците) Моля ви се.

Д. Ачковъ (нац. л. о): За тях (Сочи работниците) може да се каже: „Избави насъ отъ лукавата“.

Г. П. Геновъ (р): Г. г. народни представители! Свѣтътъ преживява една страшна криза. Демокрацията, не отричамъ, също е въ криза, парламентаризмътъ също така е въ криза, обаче всѣки единъ народъ събира своитѣ сили да брани онова, което сѣ му завещали като ценностъ миналитѣ вѣкове — това е преди всичко свободата. И онова, което не може да разбере германскиятъ работникъ, английскиятъ работникъ, французкиятъ работникъ, то е: какъ може да се живѣе безъ свобода, както е въ съветска Русия. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството. Възражения отъ работниците) И затуй тѣ се държатъ отрицателно къмъ васъ, къмъ вашитѣ идеи. Тѣ се държатъ отрицателно къмъ болшевишкитѣ идеи, защото преди всичко онова, което е най-ценно за човѣка — свободата — го нѣма при болшевиизма. Въ името на този лозунгъ сѣ се лѣли потоци кръвъ. Човѣчеството не тѣй лесно е завладѣло тия демократични учреждения, не тѣй лесно то е успѣло да стане господаръ на себе си, на своитѣ сили, на своитѣ постѣпки, на своитѣ действия, на своитѣ решения. То е могло да стане господаръ само съ една борба продължителна и упорита. И тази борба е издигнала отдѣлния човѣкъ, направила го е съзнателенъ гражданинъ, свободенъ въ своитѣ постѣпки, дала му е възможностъ да се бори за осъществяване на своитѣ интереси. (Възражения отъ работниците) Нищо подобно нѣма въ болшевишка Русия и поради това, повтарямъ, работническото на Западъ се държи отрицателно къмъ болшевиизма.

Отъ работниците: Не е вѣрно.

Г. П. Геновъ (р): Ако наистина спасението е въ болшевишката идея, въ болшевишката доктрина, то щѣше да пригрѣне комунизма и може би досега Европа щѣше да бѣде болшевишка. Поради това, обаче, че това работничество и срднитѣ слоеве се държатъ отрицателно къмъ него, ние виждаме, какъ демокрацията, въпреки всичкитѣ ижки, въ които живѣе, все пакъ продължава да твори дѣлото на утрешния день. (Възражения отъ работниците) И азъ съмъ убеденъ, г. г. народни представители, че бѣдещето не може да бѣде на комунизма. То ще бѣде на демокрацията, защото демокрация значи свобода, демокрация значи равенство, но равенство въ богатата, а болшевиизмъ значи равенство въ мизерията. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството. Възражения отъ работниците) Свър-

менното човѣчество нѣма да желае никога да има равенство въ мизерията; то ще се стреми да има равенство въ богатата, то ще се стреми да има равенство при единъ сносенъ животъ.

Наистина, този строй има своитѣ дефекти — ние не ги отричаме. Ние затуй сме демократи, затуй сме радикални демократи — да искаме промѣната на този строй, премахването на ония негови дефекти, които именно го правятъ мѣченъ за известни части отъ населението. Обаче тази промѣна ще дойде не чрезъ кървава революция, отъ която може да излѣзе единъ хаосъ и едно небитие, защото онея, които правиха революция преди 150 години въ Франция, казаха, че лесно е да я започнешъ, мѣчно е да я свършишъ, никой не знае, като започне, кѣде ще свърши. Затуй човѣчеството предпочита еволюцията предъ революцията, предпочита мирния животъ, мирното развитие. (Възражения отъ работниците) Но, безспорно, известни дефекти има и тѣ ще бѣдатъ постепенно поправени. (Възражения отъ работниците)

Г. г. народни представители! Днесъ човѣчеството живѣе единъ буренъ животъ. Дългъ на всѣки единъ държавникъ е да води, колкото е възможно, по-внимателно, съ по-голяма предпазливостъ, съ по-голямо умение държавния корабъ. Той трѣбва да прави всевъзможни наклонения налѣво и надѣсно, напредъ и назадъ, обаче да запази само кораба. Въ тия бури, които преживѣва човѣчеството, вода ще влѣзе въ кораба, нѣкому краката може да се намокрятъ, обаче достатъчно е само да се запази корабътъ. Това ще бѣде най-голямата ценностъ, най-голямата придобивка на оня народъ, който ще има държавници, които ще спасятъ кораба отъ потъване. (Продължителни ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата г. министъръ-председателятъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Предлагамъ да се вдигне заседанието. Дневниятъ редъ за утрешното заседание ще бѣде сѣщиятъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Които сѣ съгласни съ предложението на г. министъръ-председателя, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Съборието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. и 10 м.)

Председателъ: АЛ. МАЛИНОВЪ

Подпредседатели: {Н. ЗАХАРИЕВЪ
Н. ШОПОВЪ

Зекретари: {Т. ХР. МЕЧКАРСКИ
ВАС. МАРИНОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ